

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України»

Виконавець: Листопад Руслан Петрович, група МEB-401

_____
(підпис виконавця)

Керівник: д.е.н., професор кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Мандра Володимир Володимирович

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Побоченко Л.М.

«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Листопада Руслана Петровича

1. Тема роботи «Проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України» затверджена наказом ректора від «29» березня 2023 р. № 423/ст.

2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2023 року по 19 червня 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: World Investment Report, BCG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

4. Зміст пояснювальної записки: теоретико-методологічні засади залучення прямих іноземних інвестицій, аналіз стану інвестування в світовому господарстві, проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України та шляхи їх рішення.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 8 таблиць, 20 рисунків та 2 додатки.

6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 18 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	08.03.2023	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	27.03.2023	Виконано
3.	Розкрити теоретико-методологічні засади залучення прямих іноземних інвестицій	01.05.2023 – 10.05.2023	Виконано
4.	Проаналізувати стан інвестування в світовому господарстві	11.05.2023 – 21.05.2023	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України та шляхи їх рішення	22.05.2023 – 28.05.2023	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	29.05.2023 – 04.06.2023	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	05.06.2023	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	09.06.2023	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	12.06.2023	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	12.06.2023	Виконано

8. Дата видачі завдання: «27» березня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

_____
(підпис керівника)

Мандра В.В.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____
(підпис випускника)

Листопад Р.П.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України»: 91 сторінка, 8 таблиць, 20 рисунків, 75 літературних джерел, 2 додатки.

Перелік ключових слів (словосполучень): ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ, ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (ПІІ), ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВАСТЬ, ПРИТІК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ, КРАЇНИ-ІНВЕСТОРИ, ПОТІК ПІІ.

Об'єкт дослідження: є процес залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України.

Предмет дослідження: теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження проблем залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України та визначення шляхів їх рішення.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягають у розробці прикладних питань та у теоретичному обґрунтуванні процесу залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних і достатніх умов для залучення ПІІ в повоєнну відбудову економіки України, а саме створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України у військовий час.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України економіку України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	9
1.1. Сутність і значення іноземних інвестицій	9
1.2. Способи та форми залучення іноземного капіталу	22
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТУВАННЯ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	32
2.1. Дослідження світового руху капіталу в контексті глобалізації	32
2.2. Світові тренди розподілу інвестицій	40
2.3. Структура і динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні	50
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ПОВОЄННУ ВІДБУДОВУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РІШЕННЯ	59
3.1. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови	59
3.2. Проблеми залучення інвестицій в Україну та стратегія їх рішення	68
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі взаємодія держави із зовнішнім світом часто визначає вектор розвитку, успішність розвитку та культуру загалом. Одним із найбільш впливових на економіку зовнішніх чинників взаємодії є залучення зовнішніх інвестицій, для збільшення потоків яких необхідно підвищувати інвестиційну привабливість. Актуальність теми дослідження підтверджує і сучасний військовий час, у якому без наявності трансфертів та інвестицій від країн партнерів, Україна могла б вже програти війну, а саме збільшення потоків зовнішніх інвестицій завдяки росту інвестиційної привабливості є одним із основних засобів післявоєнної відбудови і відновлення економіки.

Однією із головних умов покращення вектору розвитку та виходу із кризового стану є можливість отримання коштів завдяки прямим іноземним інвестиціям (ПІІ), як одному із найефективніших способів залучення коштів, що позбавлені таких недоліків як невелика строковість та виплата відсотків за користування капіталом, що наявне при позиках. Залучення ПІІ також стимулює зростання фінансово-економічних показників країни, стимулювання конкуренції, ріст продуктивності праці та ріст продуктивності роботи внутрішніх підприємств загалом, поширенню міжнародного досвіду і технологій завдяки великим міжнародним компаніям та більшій мірі інтегрованості у міжнародні ринки.

Розуміння взаємовпливів ПІІ та економічного розвитку дасть розуміння які фактори важливо покращити для залучення ПІІ та куди їх варто залучати, а також уявлення про можливі позитивні і негативні наслідки залучення ПІІ для вироблення правильної стратегії взаємодії уряду та зовнішніх інвесторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливі теоретичні та практичні аспекти проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України покладені в основу досліджень багатьох науковців, зокрема К.В. Клименко, Т.І. Батракова, А.М. Пікалова, І.В. Амеліної, В.П. Божко, О.А. Довгаль, Т.В. Майорової, І.Ю. Матюшенко, А.С. Філіпенко, Т.П. Яхно та інших. Відмічаючи цінність

теоретичних та методологічних результатів поза увагою науковців залишаються питання залучення прямих іноземних інвестицій в період військового часу та повоєнну відбудову економіки України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження проблем залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України та визначення шляхів їх рішення.

Досягнення мети дослідження передбачає постановку та розв'язання таких **завдань:**

- розкрити сутність і значення іноземних інвестицій;
- вивчити способи та форми залучення іноземного капіталу;
- дослідити світовий рух капіталу в контексті глобалізації;
- оцінити світові тренди розподілу інвестицій;
- проаналізувати структуру і динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні;
- здійснити моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови;
- визначити проблеми залучення інвестицій в Україну та обґрунтувати стратегію їх рішення.

Об'єктом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України.

Методологія дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної роботи становлять як загальнонаукові так і спеціальні методи наукових досліджень, зокрема методи системного підходу, порівняльного аналізу, системно-аналітичний, статистичний, аналізу та синтезу, узагальнення, абстрактно-логічний.

Теоретичною основою дослідження є економічні дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою стали законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих

іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: World Investment Report, BCG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Для реалізації визначених у кваліфікаційній роботі мети та завдань було використано комплекс прийомів та методів наукового пізнання. За допомогою діалектичного методу пізнання економічних явищ, з'ясовано сутність ключових понять дослідження; порівняльний метод – використано для зіставлення показників, які визначають рівень інвестиційної привабливості країн; економіко-статистичний метод – дав змогу дослідити стан і тенденції іноземного інвестування в Україні та в світі, визначити головні проблеми та перешкоди для залучення прямих іноземних інвестицій в повоєнну відбудову економіки України тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено в наукових публікаціях:

Листопад Р. П. Введення нових інвестиційних інструментів // Політ. Сучасні проблеми науки. Міжнародні відносини: Тези доповідей ХХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Київ, 2023, Національний авіаційний університет / Редакційна колегія М.Луцький [та ін.]. – К.: НАУ, 2022. – С. 206-208.

Листопад Р.П. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: ХІV міжнародна науково-практична конференція, 12 травня 2023 року: тези доп. – К., 2023.– С. 122-126.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 8 таблиць, 20 рисунків та 2 додатки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 75 найменувань на шести сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність і значення іноземних інвестицій

Останнім часом прямі іноземні інвестиції (ПІІ) розглядаються як основний фактор підвищення конкурентоспроможності приймаючої держави. Багато економістів стверджують, що зростання транскордонних потоків капіталу створює безпрецедентні можливості для країн, що розвиваються по досягненню прискореного економічного зростання.

Стандартна економічна теорія зазначає, що приплив капіталу збільшує інвестиційні можливості країн, що розвиваються. Інвестиційна діяльність може бути запорукою сталого економічного розвитку, оскільки забезпечує відтворення робочої сили, оновлення основних фондів виробничої та невиробничої сфер і весь відтворювальний процес в економіці.

Зростання ролі іноземних інвестицій у сучасних процесах глобалізації економічного бізнес-простору, активної реалізації євроінтеграційної політики в Україні обумовлює науково-практичну необхідність дослідження діалектичного розвитку поняття «іноземні інвестиції».

Визначення поняття «іноземні інвестиції» є важливим аспектом для держави, оскільки таким чином визначаються межі прав суб'єкту відносин інвестиційної діяльності, тобто надаючи статус «іноземного інвестора» - держава надає відповідні права та гарантії учасникам інвестиційної діяльності.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» (редакція від 16.10.2020 р.) визначає поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» таким чином:

«Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [2].

«Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій» [2].

Як в міжнародній практиці, так і серед вітчизняних вчених-економістів триває дискусія щодо визначення змісту поняття «іноземні інвестиції». Кожне з визначень іноземних інвестицій детальніше характеризує той або інший аспект сутності досліджуваного явища. Еталонним визначенням для «Іноземних інвестицій» є визначення ОЕСР – вид міжнародних інвестицій, здійснених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготривалої заінтересованості в підприємстві (реципієнту прямих інвестицій), яке є резидентом країни, відмінної від країни місцезнаходження прямого інвестора [57].

Розглядаючи західну економічну літературу, «інвестиції» є одним з найбільш вживаним поняттям як на мікрорівні, так і на макрорівні. Проте, трактування цього поняття є досить розбіжним. Так, Е. Дж. Долан та Д. Ліндсей трактує інвестиції як «збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, тобто збільшення пропозиції виробничих ресурсів» [12, с. 21]. К. Макконелла і С. Брю поняття «інвестиції» висвітлюють як «витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів» [20, с. 134]. Можна підсумувати, що в даних визначеннях «інвестиції» розглядаються як метод збільшення виробничих ресурсів, тим самим обмежують це поняття до виробничого, тобто реального інвестування. При такому визначенні вкладення капіталу в цінні папери, у банківські депозити вже не належать до категорії «інвестиції», адже не відбувається збільшення виробничих ресурсів суспільства [23, с. 37].

Також існує підхід до трактування інвестицій, визначений зростанням ринку цінних паперів як механізму, що виражає переміщення реального капіталу в країнах. В даному випадку термін «інвестиції» визначаються як вкладення в цінні папери [14, с. 22].

С.Ф. Покропивний стверджує, що «інвестиції – це довгострокові вкладення грошей у підприємницьку діяльність з метою отримання певного доходу» [13, с. 230]. Д.М. Черваньов та Л.І. Нейкова вважають, що «інвестиції як економічна категорія відображають відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням

грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в їхні основні та обігові фонди, а також у науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази та освоєння випуску нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й отримання прибутку або соціального ефекту» [34, с. 48].

Дивлячись на вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інвестиційних процесів у сучасних умовах, окремі вчені намагаються поглибити розуміння економічного змісту інвестицій. О.Б. Крутик та О.Г. Нікольская під інвестиціями розуміють «динамічний процес зміни форм капіталу, послідовного перетворення початкових ресурсів і цінностей в інвестиційні витрати та перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості у формі доходу або соціального ефекту» [17, с. 39].

А.А. Пересада трактує як «запозичені й кредитні ресурси міжнародних інвестиційних інституцій, зарубіжних корпорацій і фірм, спільних підприємств» [25, с. 38]. Також заслуговує уваги погляд К.С. Солонінко, який визначає іноземні інвестиції як «реалізація яких передбачає взаємодію учасників, що належать різним державам, і ними здійснюється експорт капіталу з країни, яка є місцем переважного перебування інвестиційного суб'єкта» [29, с. 311].

Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування» (ст. 1): «іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [3]. Але, В.М. Косака вважає, що не зовсім вдалим є визначення категорії «іноземні інвестиції» через категорію «цінності», оскільки поняття «цінності» слід замінити більш конкретними об'єктами: гроші, цінні папери, майнові права тощо [31, с. 23].

Підсумовуючи дослідження літературних джерел, визначення «іноземні інвестиції» можна висловити так: іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

За визначенням експертів Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва та розвитку, «інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Їхніми характерними ознаками є те, що інвесторам належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу» [51, 57]. Відповідно до цього визначення основною метою здійснення прямих іноземних інвестицій є розширення виробництва товарів та їхнє переміщення в інші країни. Важливим є те, що іноземному інвестору належить контроль над підприємством. Тому в економічній літературі набули поширення підходи до розкриття сутності прямих іноземних інвестицій, які ґрунтуються на використанні критерію контролю інвестора над підприємством [5, с. 42].

Розглядаючи різні науково дослідження до трактування сутності поняття «прямі іноземні інвестиції» (див. Табл.1.1), необхідно розглядати як вкладення капіталу в підприємство за кордоном, що забезпечує набуття довгострокового економічного інтересу через отримання інвестором контролю над об'єктом вкладення капіталу й передбачає одержання підприємницького прибутку (доходу) та/або ж досягнення соціального, інноваційного, економічного та інших видів ефекту.

На основі розглянутих підходів до трактування поняття «прямі іноземні інвестиції» впливає, що ключовою ознакою прямих іноземних інвестицій є набуття довгострокового економічного інтересу, коли інвестор отримує чи зберігає контроль над об'єктом вкладення капіталу через володіння значною частиною капіталу підприємства.

Згідно чинного законодавства України іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається НБУ конвертованою;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- інших цінностей (майна), які відповідно до закону визнаються іноземними інвестиціями [11].

Наукові підходи до трактування сутності поняття «прямі іноземні інвестиції»

Автор	Визначення поняття «прямі іноземні інвестиції»
Міністерство фінансів України	Довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни (наприклад, з метою організації і будівництва підприємств).
Закон України «Про режим іноземного інвестування»	Цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.
МВФ та ОЕСР	Прямі інвестиції визначають як категорію міжнародних інвестицій, здійснених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготривалої заінтересованості в підприємстві (реципієнту прямих інвестицій), яке є резидентом країни, відмінної від країни місцезнаходження прямого інвестора.
Л. Свистун	До прямих іноземних інвестицій належать як реальні інвестиції, що являють собою довготермінові витрати коштів на матеріальні засоби господарської діяльності, такі фінансові інвестиції – витрати коштів на придбання цінних паперів, та навіть певні кредитні ресурси.
В. Герзанич	Як вкладення капіталу з метою придбання довгострокового економічного інтересу в країні-реципієнті капіталу, яке забезпечує контроль прямого іноземного інвестора над об'єктом розміщення капіталу.
С. Хаймер	Це термін, що описує операцію отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональній компанії у неї на батьківщині, тобто контроль – це ключовий елемент прямих іноземних інвестицій.
С. Тесля	Це матеріальні і нематеріальні капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку.

Примітка. Складено автором за даними: Міністерства фінансів України, Закону України «Про режим іноземного інвестування», МВФ, ОЕСР, Свистун Л.А., Мороховець І.О. Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці / Л.А. Свистун, І.О. Мороховець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2020., Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні // Ефективна економіка. – 2019., Тесля С. М. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України //Формування ринкової економіки в Україні. – 2020., Humer, Stephen H. (1976), The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment, MIT Press, Cambridge, UK

Оскільки прямі іноземні інвестиції є одним із найбільш ефективних способів виробничого включення національних економік до світового господарства і міжнародного розподілу праці, в умовах економічної глобалізації економічне зростання держав не може бути забезпечено без інвестицій у розвиток економіки як передумови створення конкурентоспроможного на світовому ринку продукту. При

цьому експорт капіталу є ефективним засобом розширення сфери застосування тієї частини капіталу, яка залишається в країні.

Загалом підхід до визначення характеру іноземних інвестицій з точки зору інституційного та мікроекономічного аспектів показано на рисунку 1.1. та рисунку 1.2.:

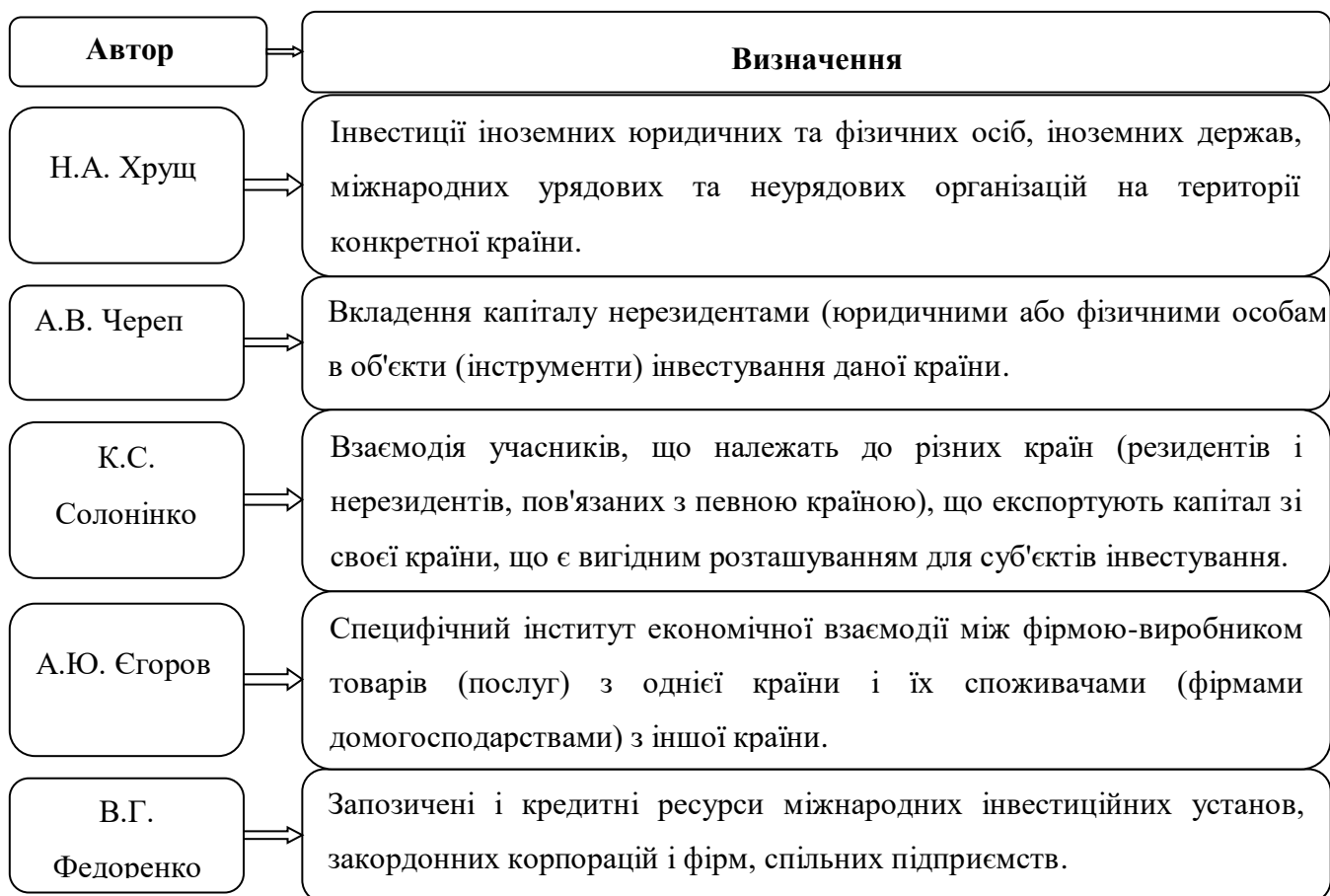

Рис. 1.1. Підходи до визначення сутності «іноземна інвестиція» згідно інституційного аспекту визначення іноземних інвестицій

Джерело: Матюшенко І. Ю., Божко В. П. Іноземні інвестиції: навч. посібн. М-во освіти і науки України. К. : Професіонал, 2005. 336 с.; Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. С. 40.

На основі виділення найбільш суттєвих ознак інвестицій (потенційна здатність приносити прибуток; перетворення частини накопиченого капіталу в альтернативні види активів економічного суб'єкту; цілеспрямований характер вкладання капіталу в матеріальні і нематеріальні об'єкти; наявність ризику вкладання капіталу та ін.) можна дати визначення прямих іноземних інвестицій як капіталовкладень, що

здійснюються у високоефективні іноземні проекти, які спрямовані на створення, розширення чи модернізацію виробництва, розробку інтелектуального продукту або вкладення в «людський капітал», результатом використання яких є як матеріальний, так і моральний прибуток [21, с. 101].

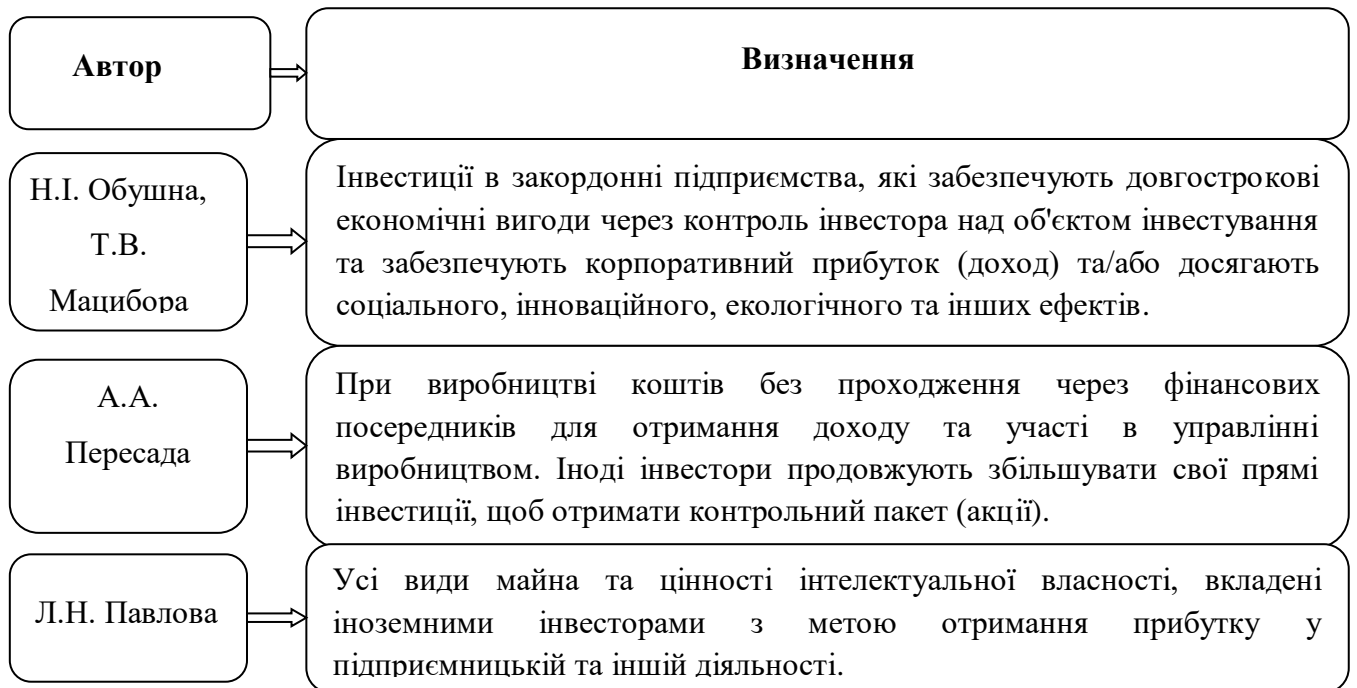

Рис. 1.2. Підходи до визначення сутності «іноземна інвестиція» згідно мікроекономічного визначення іноземних інвестицій

Джерело: Матюшенко І. Ю., Божко В. П. Іноземні інвестиції: навч. посібн. М-во освіти і науки України. К. : Професіонал, 2005. 336 с.; Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. С. 43.

У сучасних умовах світове господарство являє собою глобальну систему, що поєднує національні економіки, здатні діяти як єдине ціле. Особливо складним механізмом світової економічної системи виступає міжнародний інвестиційний ринок, на якому відбувається формування та перерозподіл фінансових ресурсів між різними країнами. Класифікація інвестицій проводиться на різних засадах, що визначаються цілями і завданнями управління (див. Додаток А). Найбільш поширеною в економічній літературі є класифікація інвестицій за об'єктами вкладення коштів, періодом інвестування, формою власності інвесторів, регіональною ознакою, ступенем надійності, характером участі іноземного

інвестора в інвестиційному процесі, відповідно до корпоративної стратегії, залежно від цілей інвестування [2], (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Класифікація міжнародних інвестицій

Класифікація	Види
За інституційною ознакою	Банківські інвестиції Інвестиції небанківських фінансових установ Інвестиції міжнародних фінансових організацій Інвестиції держаних органів Інвестиції транснаціональних корпорацій
За сферами використання	Економічна сфери Політичні інвестиції Соціальні інвестиції Науково-технічні інвестиції Екологічні інвестиції
За режимами оподаткування	Інвестиції, що підлягають загальній системі оподаткування Інвестиції, що оподатковуються згідно пільгових режимів Інвестиції, що підлягають подвійному оподаткуванню
За способом організаційно-правової взаємодії суб'єктів інвестування	Інвестиції, що здійснюються шляхом укладення договору купівлі-продажу Інвестиції, що здійснюються шляхом укладення договору про спільну діяльність Інвестиції, що здійснюються шляхом укладення договору концесії Інвестиції, що здійснюються шляхом внесків у статутний фонд Інвестиції, що здійснюються шляхом одержання позик Інвестиції, що здійснюються шляхом випуску фінансових інструментів
За юрисдикцією суб'єктів	Інвестиції резидентів Інвестиції нерезидентів
За походженням джерела	За рахунок доходів внутрішнього походження За рахунок доходів зовнішнього походження

Примітка. Складено автором за даними: Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко ТІ., Коюда О.П. Інвестування. / За ред. В.М. Гриньової. Х., ХДЕУ, 2008. с. 42

В умовах глобалізації інвестиційних процесів підвищується значення зовнішніх інвестиційних ресурсів у національних інвестиційних процесах. Тому важливою є класифікація інвестицій за національною належністю ресурсу – на внутрішні й міжнародні. Внутрішні інвестиції стосуються юридичних і фізичних осіб однієї держави, що використовуються ними на території своєї країни. У широкому розумінні міжнародними є ті інвестиції, реалізація яких передбачає взаємодію учасників, що належать різним державам (резидентів та нерезидентів стосовно конкретної країни), та міжнародних фінансових установ [26, с. 66].

Значення поділу інвестицій на національні (внутрішні) та іноземні (зовнішні), що було раніше найважливішим за своєю економічною суттю, нинішнього часу знижується, оскільки інвестиційні ресурси, що мають різне національне походження, переплітаються й взаємодіють між собою [13, с. 231]. Вони утворюють міжнародні потоки й переростають у світові інвестиційні ресурси, що функціонують у глобальному інвестиційному просторі. Багато класифікаційних критеріїв і ознак, що диференціюють інвестиції, є спільними або однаково важливими як для внутрішніх, так і міжнародних інвестицій. Наприклад, класифікація інвестиції на реальні й фінансові, валові й чисті, звичайні та інноваційні, довго-, середньо- й короткострокові рівною мірою може належати як до вітчизняних, так і закордонних інвестицій. Разом із тим, якщо для оцінки внутрішніх інвестицій важливіше враховувати відмінності, закладені в механізмі реалізації інвестицій (фінансові, реальні, інтелектуальні), то для іноземних інвестицій великого значення в сучасній практиці набуває їхній розподіл на функціональні категорії. Розвиток форм, методів та інструментів міжнародного інвестування відображається в ускладненні функціональної класифікації інвестицій. У «Методології по платіжному балансу» Міжнародного валютного фонду, який є основним методологічним документом у складанні платіжного балансу й міжнародної інвестиційної позиції країни, розробка якого проводилася в тісній координації з проектом щодо перегляду системи національних рахунків (СНС – 93) було уточнено основні функціональні категорії міжнародних інвестицій: прямі, портфельні та ін. Окрему позицію мали резервні активи [26, с. 69].

У 2008 р. МВФ завершено роботу з перегляду методології складання платіжного балансу та прийнято 6-те видання «Методології по платіжному балансу», де передбачено суттєві зміни й доповнення в методології фінансового рахунку платіжного балансу й міжнародної інвестиційної позиції, які стали більш деталізованими. До складу статистичних показників уведено нові інструменти (пенсійні зобов'язання, фондові опціони співробітників, розподіл СПЗ), виконана перекласифікація окремих категорій (зокрема, монетарного золота), рекомендовано включення додаткових показників (які не входять до складу стандартних

компонентів), що дозволяє повніше охарактеризувати рух іноземних інвестицій. За новою класифікацією міжнародні інвестиції поділяються на 5 груп: прямі, портфельні, похідні фінансові інструменти (крім резервів) і опціони на акції для співробітників, інші інвестиції, резерви [37]. Такий розподіл, запропонований міжнародним валютним фондом і прийнятий міжнародними організаціями, урядами багатьох країн світу, в тому числі Україною, дозволяє зіставляти показники різних країн за обсягами інвестиційних ресурсів із закордонних джерел, крім того, диференціювати їх за ступенем участі в розвитку реального сектора економіки [37].

Надалі, найбільш прикладним для дослідження є класифікація іноземних інвестицій за ступенем контролю – прямі (ПІІ) та портфельні (непрямі). В таблиці 1.3 наведено порівняння основних відмінностей і схожих рис між цими двома видами іноземних інвестицій.

Таблиця 1.3

Класифікація іноземних інвестицій за ступенем контролю

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ)	Портфельні іноземні інвестиції
Передбачають отримання контролю над підприємством, здійснення підприємницької діяльності	Відбувається лише перелив фінансових ресурсів з метою міжнародної диверсифікації, використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
Інвестиції в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо	Інвестиції лише в цінні папери
Носять довготривалий характер і є менш ліквідними	Зазвичай, мають недовготривалий характер і є більш ліквідними
Разом з капіталом відбувається трансфер технологій менеджменту, технічних та економічних знань	За кордон відпливає лише капітал
Мета: отримання прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою	Мета: отримання прибутку на капітал
Передбачають, як правило, вищу рентабельність і ведуть до більш помітного відтоку прибутків з країни-реципієнта	Передбачають нижчу рентабельність
Справляють безпосередній і довготривалий вплив на економіку приймаючої країни	Не справляють значного й довготривалого впливу на економіку приймаючої країни

Примітка. Складено автором за даними: М.М. Леус Суть та класифікація іноземних інвестицій Львівський інститут банківської справи, 2018. URL: <http://vlp.com.ua/files/2.pdf>.

Порівнюючи прямі і портфельні іноземні інвестиції, основна різниця полягає у тривалості інвестування, поширенні окрім капіталу також і технологій і управлінських практик, у мірі рентабельності і загальному впливі на економіку. За цими показниками саме прямі інвестиції є більш перспективними для України.

Також, враховуючи сучасні військові обставини, в яких знаходиться Україна, використовувати портфельні інвестиції із низькою маржинальністю і низьким ризиком в Україні ніхто не буде, оскільки ризиковість капіталовкладення в Україні є близькою до максимуму, оскільки в гіпотетичний завод може просто влучити ракета, тож диверсифікація інвестиційного портфелю через інвестиції в Україну найближчий рік точно не відбудуватиметься, проте є можливість залучення прямих інвестицій за достатньо сприятливих умов бізнес середовища України, які можна потенційно забезпечувати через уникнення бюрократії, пільгові умови оподаткування, створення бізнес кластерів чи цілих нових міст та іншого, що буде детальніше розглянуто в дослідженні далі і саме тому на основі потоків Прямих іноземних інвестицій (ПІІ) буде побудована значна частка подальшого дослідження.

Іноземні інвестори мають право здійснювати всі види інвестицій, зазначені у ст. 392 Господарського Кодексу України, у таких формах:

- участь у господарських організаціях, що створюються разом з вітчизняними юридичними особами чи громадянами, або придбання частки в діючих господарських організаціях;
- створення іноземних підприємств на території України, філій або інших структурних підрозділів іноземних юридичних осіб, або придбання у власність діючих підприємств;
- придбання безпосередньо нерухомого або рухомого майна, що не заборонено законами України, або придбання акцій чи інших цінних паперів;
- придбання самостійно або за участі громадян чи вітчизняних юридичних осіб прав користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- господарська діяльність на основі угод про розподіл продукції;
- придбання інших майнових прав;

- в інших формах, не заборонених законом [1].

Основна форма інвестиційних потоків у сучасному світовому господарстві здійснюється у вигляді прямих іноземних інвестицій. У теорії прямих іноземних інвестицій, однак, до цього часу не існує чітко розробленої схеми їхньої класифікації, оскільки існують розбіжності у поділі іноземних інвестицій на окремі види за певними ознаками та ступені їхньої деталізації. Згідно чинного законодавства України іноземні інвестиції можуть здійснюватись у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається НБУ конвертованою;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- інших цінностей (майна), які відповідно до закону визнаються іноземними інвестиціями [3].

У сучасній економічній літературі всі прямі іноземні інвестиції поділяють на дві групи:

- трансконтинентальні капітальні вкладення, які обумовлені можливими ліпшими умовами ринку, тобто такими, коли існує можливість поставляти товари з нового виробничого комплексу безпосередньо на ринок даної країни. Витрати відіграють тут невелику роль, головне – вихід на ринок. Різниця у витратах виробництва в порівнянні з материнською компанією є меншим фактором впливу на розміщення виробництва на даному континенті;
  - транснаціональні вкладення – прямі вкладення, часто в сусідню країну.
- Для мінімізації витрат у порівнянні з материнською компанією [4].

Окрім того, в світовій економічній літературі також виокремлюють такі форми прямих іноземних інвестицій:

- «браунфілд» інвестиції (англ. brownfield investment) – купівля підприємства (або його частки) через набуття і придбання прав власності на існуюче підприємство в обсязі, який надає можливість брати безпосередню участь в управлінні цим підприємством (інвестиції цього типу домінували в початковий період економічної трансформації в країнах Центрально-Східної Європи);

– «грінфілд» інвестиції (англ. greenfield investment) – розміщення капіталу за кордонами материнської країни інвестора з метою здійснення господарської діяльності з самого початку, тобто процес інвестування у проект, який розпочинається “з нуля” і, на відміну від купівлі існуючого підприємства, передбачає створення нового об’єкта [17, с. 28].

За типом інтеграції міжнародного співробітництва всі потоки ПІІ розділяють на два типи:

– «горизонтальні» ПІІ – прямі інвестиції в підприємства за кордоном в межах однієї галузі для виробництва продукції, що раніше вироблялася інвестором в його країні. Спонукальним мотивом для «горизонтальних» інвестицій є митні тарифи, зменшення транспортних витрат та ефект масштабу виробництва;

– «вертикальні» ПІІ – прямі інвестиції в галузі, що належать до різних стадій виробництва окремого продукту. Вони дають змогу ТНК замінити окремі частини внутрішньофірмових систем виробництва та збуту на неефективних ринках [30].

Прямі іноземні інвестиції відображають реальний стан процесів світової економіки. Ринок об’єктів реального інвестування включає ринок прямих іноземних інвестицій, на якому реалізується, як правило, довгострокове капіталовкладення в іноземні підприємства з метою отримання прибутків та безпосереднього впливу на господарську діяльність підприємства. Прямі іноземні інвестиції забезпечують надходження до країни нових технологічних, економічних, управлінських та маркетингових знань, підвищуючи рівень зайнятості населення та сприяючи загальному економічному розвитку. До прямих інвестицій належать первинні вкладення та реінвестицій. Крім того, прямі інвестиції включають усі внутрішньокорпоративні перекази капіталу у формі кредитів і позик між прямим інвестором і філіями, дочірніми та асоційованими компаніями [11, с. 34].

На основі дослідження літературних джерел, пропонуємо виділити основні класифікаційні ознаки прямих іноземних інвестицій. Найпоширенішим є поділ прямих іноземних інвестицій на горизонтальні, вертикальні та конгломеративні, Горизонтальні інвестиції полягають у здійсненні виробництва продукції за кордоном, що раніше виготовлялась у країні інвестора. Незважаючи що цей тип

здебільшого належить до сфери виробництва, однак він не виключає інших сфер діяльності підприємства. Вертикальні інвестиції стосуються двох сфер діяльності підприємства. Ті, що орієнтовані «вперед» (тобто інвестиції переходять від сфери постачання до виробництва, або від виробництва до збуту) або «назад» (тобто ті, що переходять від сфери виробництва до сфери постачання, або від збуту до виробництва). Конгломентарні не пов'язані з діяльністю підприємства, що інвестує. Саме диверсифікація якості стає мотивом інвестиції даного типу [38, 16].

Отже, прямі інвестиції – це категорія трансграничних інвестицій, за якою резидент однієї країни контролює або має значний ступінь впливу на управління підприємством, що є резидентом іншої країни, включаючи інвестиції в підприємства, які перебувають під непрямим контролем або впливом, інвестиції в сестринські підприємства, боргові зобов'язання. Безпосередні відносини прямого інвестування виникають тоді, коли прямий інвестор прямо володіє інструментами участі в капіталі.

1.2. Способи та форми залучення іноземного капіталу

Міжнародний рух капіталу зіграв важливу роль в економічному розвитку ряду країн. Вони забезпечують вихід економії для країн-позикодавців, що допомагає вирівняти ділові цикли та призвести до більш стабільної структури економічного зростання. З іншого боку, вони допомагають фінансувати розвиток малорозвинених країн. Вони також допомагають полегшити проблеми платіжного балансу в країнах, що розвиваються. Таким чином, міжнародний рух капіталу повинен відігравати важливу роль у механізмі коригування платіжного балансу.

У порівнянні з розвиненими країнами світу, країни, що розвиваються, страждають від дефіциту капіталу та поганих технологій. Тому вони покладаються на міжнародний потік капіталу для фінансування своїх інвестиційних можливостей, а отже, для отримання доходу та оплати.

Термін міжнародний рух капіталу означає позики між країнами. Ці рухи капіталів реєструються на рахунку капіталу платіжного балансу.

На думку Амеліна І.В., міжнародний рух капіталу - це рух певної вартості за кордон, в товарній або грошовій формі, з метою отримання прибутку чи підприємницької вигоди [6, с. 211].

Слід відрізнити міжнародний рух капіталу від платежів за імпорт. Рух капіталу може бути призначений або для фінансування дефіциту платіжного балансу, або для досягнення чистого збільшення виробничого потенціалу в економіці. В останній ситуації міжнародний рух капіталу можна трактувати як фактор виробництва. Якщо достатній приплив капіталу не відбудеться з-за кордону, виробнича діяльність, ймовірно, буде негативно позначена.

У зв'язку з цим слід визнати, що лише реальні рухи капіталу є важливими з точки зору розподілу ресурсів. Це означає, що країни, які залежать від припливу іноземного капіталу для підтримання та підвищення рівня економічної активності, повинні мати приплив капіталу величини, що перевищує компенсацію внутрішнього руху цін.

Основна класифікація міжнародних рухів капіталу може бути такою:

1. Внутрішній та іноземний капітал: інвестиції, здійснені мешканцями рідної країни в іноземних країнах, позначають рідну столицю. Навпаки, інвестиції, здійснені іноземцями у своїй країні, означають іноземний капітал. У першому випадку відбувається рух капіталу з рідної країни до закордону, а в останньому випадку відбувається рух капіталу з-за кордону до рідної країни.

2. Державний та приватний капітал: під державним капіталом розуміється надання позик та запозичень у іноземних держав урядом даної країни. Навпаки, позики, надані приватними особами та установами іноземцям та позики ними з-за кордону, означають приватний капітал. Перекази приватного капіталу з однієї країни в іншу часто гарантуються урядом або центральним банком країни-позичальника.

3. Короткостроковий та довгостроковий капітал: короткострокові міжнародні рухи капіталу складаються з таких кредитних інструментів, термін погашення яких менше одного року. Короткострокові рухи капіталу можуть відбуватися за

допомогою валюти, депозитів до запитання, векселів, комерційних паперів та строкових депозитів строком до одного року.

Короткострокові рухи капіталу спричиняють деякі важливі зміни у грошовій масі країни. Ці зміни відбуваються у формі первинних, вторинних та третинних ефектах.

По-перше, рух капіталу може призвести до дефіциту або профіциту платіжного балансу. Якщо спостерігається дефіцит платіжного балансу, у внутрішній грошовій масі спостерігається деяке скорочення. Навпаки, надлишок платіжного балансу призводить до збільшення грошової маси. Ці зміни у пропозиції грошей є первинними змінами.

По-друге, короткостроковий рух капіталу може спричинити зміни в резервному становищі комерційних банків. У міру впливу на резерви можуть відбуватися зміни в спроможності цих банків розширювати або зменшувати депозити та кредити. Це можна розглядати як вторинні зміни у грошовій масі. Однак у зв'язку з цим було зроблено припущення, що комерційні банки ще не мають при собі надлишкових резервів.

По-третє, короткострокові рухи капіталу можуть спричинити зміни в резервах центрального банку. Якщо центральний банк країни працює на основі своїх резервів, і він готовий розширити інвестиції на відкритому ринку у разі збільшення своїх резервів, і навпаки, можуть відбутися зміни в пропозиції грошей. Такі зміни можна трактувати як третинні зміни у пропозиції грошей.

Як за золотою, так і за неконвертованою паперовою нормою, короткострокові рухи капіталу були результатом міжнародних диференціалів процентних ставок. Зміни процентних ставок спонукають спекулянтів здійснювати інвестиції або дезінвестування на валютних ринках, щоб отримати спекулятивні вигоди.

У зв'язку з цим передбачається, що центральний банк, комерційні банки та інші установи на грошовому ринку готові ризикувати та спекулювати на основі своїх очікувань щодо коливань процентних ставок у різних країнах.

Чи матимуть короткострокові рухи капіталу, спричинені діяльністю спекулянтів, дестабілізуючим чи стабілізуючим ефектом, залежить від ступеня

різниці процентних ставок та дисконтних ставок та очікувань спекулянтів щодо майбутніх змін процентних та дисконтних ставок.

Довгострокові рухи капіталу відбуваються за допомогою кредитних інструментів, термін погашення яких перевищує один рік. Довгострокові рухи капіталу відбуваються через купівлю або продаж довгострокових цінних паперів або облігацій. Ці купівлі-продажу можуть здійснювати фізичні особи або корпорації в іноземних країнах або іноземні особи або корпорації в своїй країні. Довгострокові рухи капіталу також можуть відбуватися у формі позик, закуплених у міжнародних фінансових установах, таких як МВФ та МБРР [62].

Прямий та портфельний капітал: прямі іноземні інвестиції (ПІІ) означають прямі інвестиції іноземних капіталістів та ділових установ в інших країнах. Зміст прямих іноземних інвестицій полягає в тому, що право власності, контролю та управління бізнесом належить іноземним інвесторам [33, с. 186].

Прямі іноземні інвестиції можуть приймати різні форми:

1) Формування концерну, в якому іноземні інвестори або іноземні компанії мають більшість акцій.

2) Створення дочірнього підприємства концерну країни-інвестора в країні-імпортері капіталу.

3) Організація фірми в країні-імпортері капіталу, яка повністю фінансується деяким усталеним концерном в країні-інвесторі.

4) Створення основних фондів громадянами країни-інвестора в країні-імпортері капіталу.

5) Створення автономної корпорації країною-інвестором з конкретною метою функціонування інших питань. Такі концерни або фірми, які працюють у різних країнах і перебувають під централізованим управлінням, називаються транснаціональними корпораціями (ТНК) або багатонаціональними корпораціями.

Портфельні інвестиції або портфельний капітал складаються в основному з інвестицій у формі володіння переказними цінними паперами, акціями або борговими зобов'язаннями іноземними інвесторами. У разі такого виду інвестицій іноземні інвестори мають лише право власності на капітал. Контроль та управління

покладається на країну-імпортера капіталу. Іноземні інвестори мають право на дивіденди або відсотки за своїми акціями, облігаціями чи борговими зобов'язаннями [9, с. 114-116].

Вплив іноземних інвестицій на економіку країн-експортерів і країн-імпортерів відображено в таблиці 1.4:

Таблиця 1.4

Вплив іноземних інвестицій на економіку країн-експортерів і країн-імпортерів

Країна-резидент-експортер		Країна-реципієнт-імпортер	
переваги	недоліки	переваги	недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - Зростання прибутку інвестицій за рахунок перерозподілу капіталу всередині країни в більш дохідні за кордоном - Збільшується експорт товарів, обладнання, технологій, що має стимулювати виробничий процес - Стимулює інноваційний процес 	<ul style="list-style-type: none"> - Високий ступінь ризику - Зниження темпів вітчизняного виробництва - Міграція робочої сили - Уповільнення темпів економічного зростання і розвитку країни через переміщення капіталу за кордон 	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулюють темпи зростання національної економіки - Надходять сучасні технології, техніка, обладнання - Створюються додаткові робочі місця - Посилюється конкуренція всередині країни 	<ul style="list-style-type: none"> - Прибуток інвестора - частина ВВП - надходить в країну-резидент, знижуючи темпи економічного зростання країни-реципієнта - Надходять не нові технічні засоби, технології - Небезпека демпінгу - Висока ціна - Стимується інноваційний процес - Оплата праці нижче світового рівня - Недостатня конкурентоспроможність призводить до руйнування національних товаровиробників - Знижується роль і значення країни на світовому ринку

Джерело: Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС у межах забезпечення сталого розвитку // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2014. № 11. С. 19–26; Ткаченко Т. Напрямки оптимізації інвестиційної діяльності підприємства/ Ткаченко Т., Шевчук Н., Гончарук І.// Агросвіт. 2017. № 7. С. 45–48.

Залежно від об'єктів здійснення іноземні капітали структуруються на: державні; приватні; мішані; кошти міжнародних організацій (див. Рис. 1.3.):

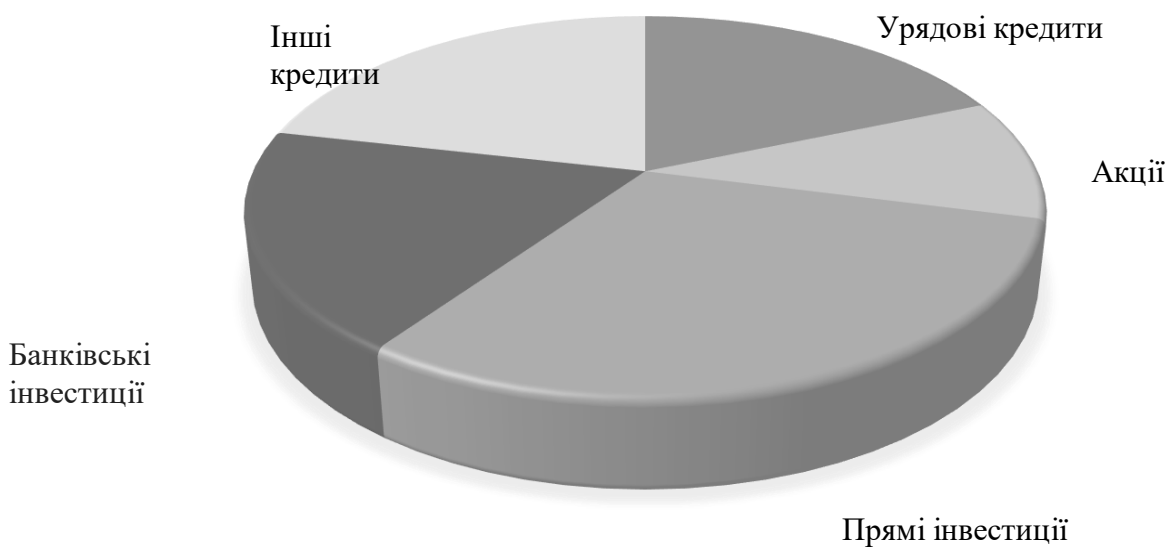

Рис. 1.3. Типологія потоків капіталу в економіку країн, що розвиваються.

Примітка. Побудовано автором за даними Типи потоків капіталу в економіку країн, що розвиваються [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bestreferat.ru/referat-218820.html>.

Країни-імпортери капіталу переважно віддають перевагу портфельним інвестиціям, тоді як країни, що інвестують, віддають перевагу прямим іноземним інвестиціям.

Отже, рух капіталу можна класифікувати за інструментом на борг або власний капітал, а за строком погашення - на короткостроковий та довгостроковий. Залежно від характеру кредитних інструментів. «Рух капіталу є короткочасним, якщо він втілений в акредитивних інструментах із терміном погашення менше року. Якщо ці інструменти мають тривалість більше року або складаються з права власності, наприклад, частки акцій або акту на власності, рух капіталу тривалий» [35, с.20].

Формування економічних зв'язків в глобальному масштабі сприяє підвищенню ефективності виробництва, зростання конкурентоспроможності продукції, що випускається, зниження витрат виробництва. Практично жодна країна світу з ринковою економікою не в змозі ефективно розвиватися без залучення іноземних інвестицій. Принципи міжнародного інвестиційного співробітництва наведено в Додатку Б.

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню приймаючої економіки завдяки більш ефективному використанню національних ресурсів. Можна виділити два канали ефективності (рис. 1.4.):

Рис. 1.4. Канали ефективності міжнародного інвестиційного співробітництва між країнами.

Примітка. Побудовано автором за даними Новіков О., Гончаренко І. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за заг. ред. І. Гончаренко. Миколаїв : МНАУ, 2013. 222 с.; Побоченко Л.М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським Союзом. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2011. №1. С. 221–230.

Таким чином, під інвестиційним співробітництвом розуміють міжнародні економічні відносини, метою яких є раціональний розподіл ресурсів, використання переваг участі в міжнародному поділі праці, досягнення вищих економічних

результатів, оновлення технологічної структури суспільного виробництва. Розміщуючи свій капітал у тій чи тій країні, іноземна компанія приносить з собою нові технології, нові способи організації виробництва, забезпечуючи прямий вихід на світовий ринок.

Загально серед позитивних аспектів інвестиційної діяльності можна визначити такі [25, с. 16-17], (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Позитивні аспекти інвестиційної діяльності

Аспект	Подвійний ефект	
	для України	для зовнішніх суб'єктів
1	2	3
Політичний	Підвищення політичної довіри країні, встановлення/ розширення політичних зв'язків	Вирішення політичних питань шляхом інтенсифікації зв'язків
Економічний	Економічне зростання за рахунок розвитку/ інтенсифікації процесів у галузях народного господарства	Диверсифікація діяльності компаній, очікування прибутку, створення нових економічних умов, що просуватимуть взаємодію у інших сферах/галузях
Соціальний	Підвищення рівня добробуту та соціальної захищеності громадян за рахунок розвитку суспільства	Розширення зв'язків, поєднання культур, популяризація кращих умов життя суспільства
Правовий	Можливість розвитку нормативно-правового поля за світовими стандартами, закладення у законодавство варіантів стикування та взаємодії з міжнародними системами	Розширення можливостей взаємодії за рахунок універсифікації нормативно-правових систем
Культурний	Збагачення національної культури	Взаємне збагачення культур, можливість популяризації своїх традицій, звичаїв, релігії
Науковий	Скорочення періоду наукового просування країни у процесі інтеграції інтернаціональних знань для здійснення спільних досліджень, випробувань	Обмін науковим досвідом, оскільки Україна володіє значним науковим потенціалом
Технічний	Покращення технічного стану народного господарства, підвищення його продуктивності та потужності	Розширення та збільшення торговельних зв'язків (продаж техніки, обладнання, механізмів)
Технологічний	Можливість отримати нові передові високі технології, екологічно безпечні тощо	Взаємовигідний трансферт та популяризація технологій
Екологічний	Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення за рахунок використання новітніх технологій і передового обладнання, техніки	Зменшення негативного екологічного впливу на спільне навколишнє середовище Землі

1	2	3
Загальний	Вищенаведені позитивні зрушення дадуть можливості наближення до груп розвинених країн, покращення іміджу держави, підвищення конкурентоспроможності країни, збільшення ваги України у світовому співтоваристві	Підвищення світової політичної, економічної, соціальної, екологічної і т.д. інтеграції, забезпечення взаєморозуміння та світового спокою

Примітка. Власна розробка автора.

Не існує в науці єдиної й універсальної класифікації ПІІ, але багато вчених і аналітики більше орієнтуються на класифікацію за мотивацією, яку розробив Дж. Даннінг. Вона складається з 4 типів. Перший - це ресурсно-орієнтовані інвестиції. Цей тип інвестицій користується порівняльними перевагами країн-реципієнтів. Виділяють тут інвестиції в природні ресурси і пошук дешевої робочої сили, яка спеціалізується на певній посаді, необхідної країні-вкладнику. Другий - ринково-орієнтовані інвестиції. Їх відмінною рисою є те, що вони націлені більше на отримання доступу на регіональний ринок. До них відносяться ПІІ в закриті ринки, які захищені якимись бар'єрами або ж імпортними тарифами; ПІІ, які здійснюються постачальниками (мається на увазі ТНК), наступними на міжнародний ринок за своїми клієнтами і ПІІ, чиєю метою є адаптація на місцевих ринках і використання регіональних ресурсів. Третім типом є затратно-орієнтовані інвестиції, які найчастіше реалізуються в якості розвитку раніше вже здійснених інвестицій. Тобто компанія здійснює спочатку перший та другий типи ПІІ по мотивації, а потім приймає рішення про консолідацію інвестицій лише навколо одного певного продукту. Іншими словами, затратно-орієнтовані інвестиції характеризуються інтеграцією регіонального або глобального масштабу. Четвертим типів є стратегічно-орієнтовані інвестиції, що характеризуються злиттям і поглинанням для досягнення довгострокових корпоративних цілей [36, с.123-124].

Враховуючи, що іноземним інвестиціям характерно тривале освоєння визначених вкладень та запізніле отримання результату, важливим моментом є визначення кінцевої мети інвестування. Усі викладенні визначення іноземних інвестицій чи інвестиційної діяльності мають свої переваги і недоліки. Поняття

«іноземні інвестиції» є комплексним та багатограним явищем що взаємодіє з різними рівнями ринкової економіки, як на світовому рівні так і на рівні окремих суб'єктів.

Висновки до розділу 1

Провівши дослідження можна зробити висновок, що іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Прямі іноземні інвестиції - капіталовкладення, що здійснюються у високоефективні іноземні проекти, які спрямовані на створення, розширення чи модернізацію виробництва, розробку інтелектуального продукту або вкладення в «людський капітал», результатом використання яких є як матеріальний, так і моральний прибуток (дохід, дивіденди). Класифікація інвестицій проводиться на різних засадах, що визначаються цілями і завданнями управління. Найбільш поширеною в економічній літературі є класифікація інвестицій за об'єктами вкладення коштів, періодом інвестування, формою власності інвесторів, регіональною ознакою, ступенем надійності, характером участі іноземного інвестора в інвестиційному процесі, відповідно до корпоративної стратегії, залежно від цілей інвестування.

Залучення іноземного капіталу має як переваги, так і недоліки. Приплив іноземних інвестицій стимулює науково-технічний прогрес, внутрішнє інвестування країни, забезпечує створення додаткових робочих місць, сприяє інтеграції до міжнародних ринків капіталу. Перевагами є запровадження сучасних технологій, підвищення рівня кваліфікації робочої сили та зайнятості, організаційного та управлінського досвіду, збільшення рівня комплексного використання сировинних ресурсів. До недоліків можна віднести посилення експлуатації сировинних ресурсів, підвищення рівня конкуренції на ринку та витіснення внутрішніх виробників і постачальників, відтік частини прибутків за кордон.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТУВАННЯ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

2.1. Дослідження світового руху капіталу в контексті глобалізації

В сучасних умовах розвитку світової економіки велика увага приділяється іноземному інвестуванню як одному з ключових факторів розвитку економік країн. Особливість аналізу іноземного інвестування полягає в тому, що незважаючи на його масштаб (аналіз окремої країни, регіону або всього світу) він визначає місце певної країни в світовому розподілі капіталу, а це, в свою чергу, вимагає знання ситуації, яка склалася на міжнародному ринку капіталу, що охоплює біля двох сотень країн.

Глобальні потоки ПІІ не відображали значних позитивних показників ще задовго до пандемії COVID-19, яка вплинула на світову економіку, вони досягали позначок нижчих за ті, які востаннє спостерігались після світової фінансової кризи десять років тому. Падіння було більш концентрованим у країнах із високим рівнем доходу, де приплив ПІІ за останні роки впав майже на 60 %.

Прогнози експертів ЮНКТАД на 2022 рік зазначають, що потоки ПІІ залишатимуться низькими внаслідок невизначеності відповідно до розвитку пандемії COVID-19 і війни в Україні.

Директор інвестиційного підрозділу ЮНКТАД підсумовує, що вплив пандемії на інвестиції буде продовжуватися, а інвестори будуть обережними у залученні свого капіталу до нових зарубіжних виробничих активів [49].

За даними World Investment Report 2021 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у 2019 році світові потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) зросли на 3% до 1,54 трлн дол. США в порівнянні з 1,495 трлн дол. США в 2018 році. У 2020 році під впливом пандемії COVID-19 глобальні потоки ПІІ скоротилися до 859 млрд дол. США, що на 42% менше порівняно з 2019 роком, настільки низький показник ПІІ востаннє був зареєстрований у 1990-х роках, крім того, він на

30% нижчий за рівень після світової фінансової кризи 2008-2009 років [49]. За прогнозними даними в 2021 році глобальні потоки ПІІ скоротяться до 800 млрд дол. США, і лише в 2022 році почнеться процес відновлення до 1,26 трлн дол. США [49, 75], (рис. 2.1.):

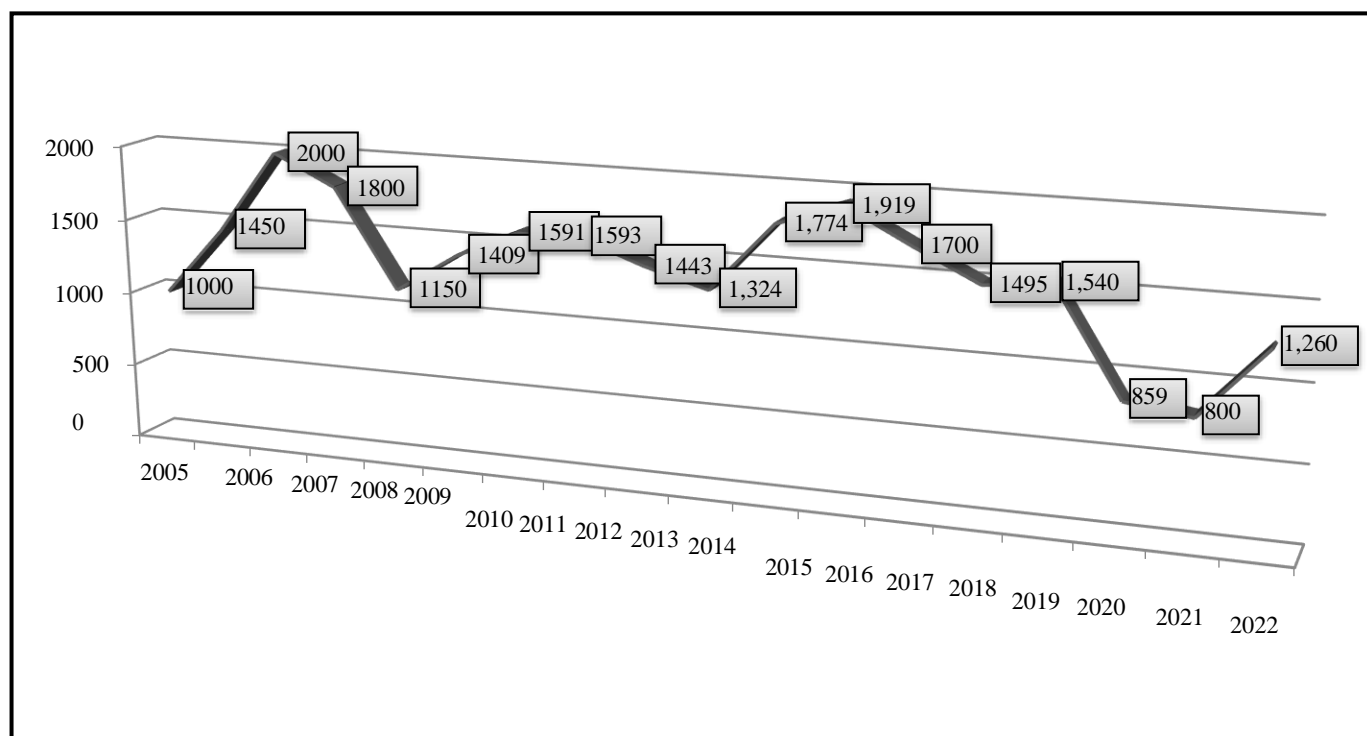

Рис. 2.1. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005–2022рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Падіння глобальних потоків прямих іноземних інвестицій тісно пов'язане з перебоями в глобальних ланцюгах поставок, в результаті пандемії COVID-19. Перспективи після 2021 року вкрай невизначені. Траєкторія з відновленням ПІІ до своєї докризової лінії до 2022 року можлива, але лише на верхній межі очікувань. Економічна та геополітична невизначеність буде домінувати в інвестиційному середовищі в середньостроковій перспективі. На нижній межі прогнозу подальша стагнація в 2022 році призведе до того, що значення глобальних ПІІ буде нижче рівня 2019 року. Тенденція в ПІІ може перейти до фази поступової стабілізації на структурно нижчому рівні, ніж до кризи.

У 2021 році обсяг ПІІ в Азію становив 476 млрд дол. США, що практично відповідає показнику 2020 року. ПІІ в Латинській Америці і Карибському басейні зменшилися на 37% до 101 млрд дол. США. Обсяги ПІІ в Африку скоротилися на 18% до 38 млрд дол. США, а в Північній Америці впали на 46% до 166 млрд дол. США [49], (рис. 2.2.):

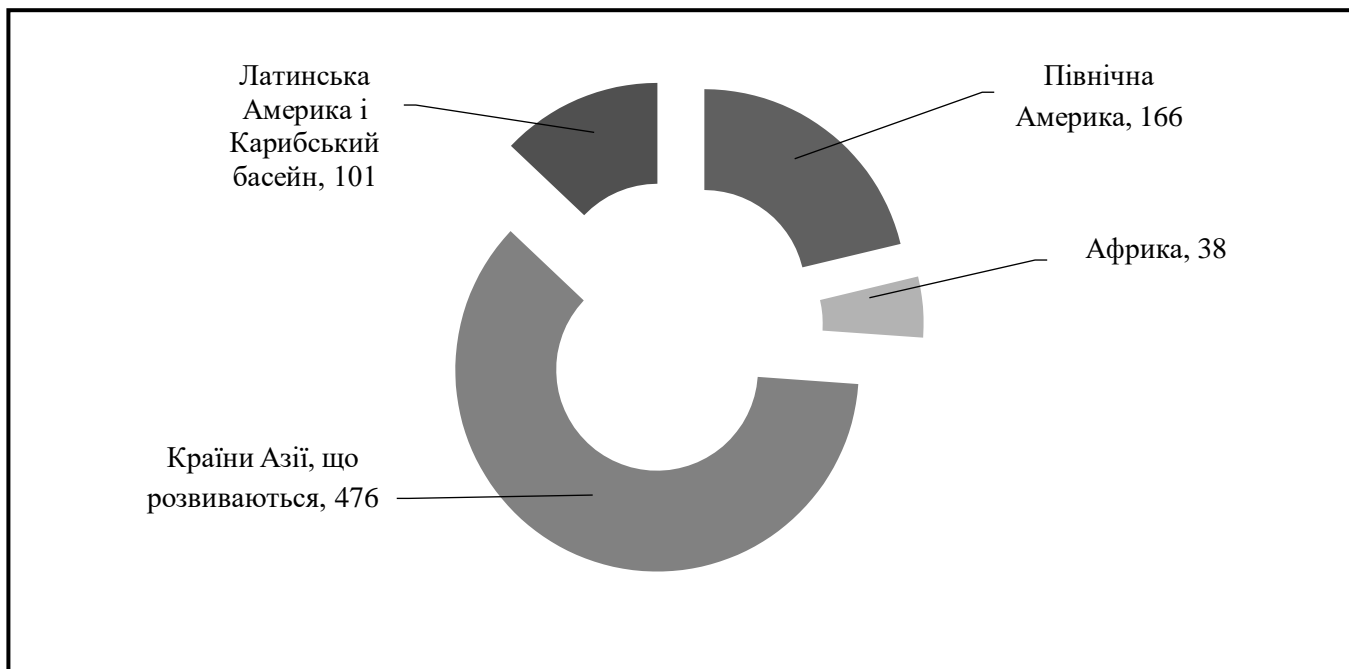

Рис. 2.2. Регіональний розподіл притоку глобальних ПІІ в 2021 році, (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2022 (ЮНКТАД).

Скорочення ПІІ особливо сильно вплине на країни, що розвиваються. Причинами цього є: по-перше, очікування, що приплив ПІІ до країн, що розвиваються, впаде навіть більше, ніж у середньому у світі, враховуючи, що на ті сектори, які зазнали серйозного впливу пандемії, припадає більша частка надходження ПІІ в країни, що розвиваються. По-друге, країни, що розвиваються, стали більш залежними від ПІІ за останні кілька десятиліть, а приплив ПІІ до країн, що розвиваються, зменшився до 616 млрд дол. США [49].

Прямі іноземні інвестиції – це пряма демонстрація решті світу того, що інвестори зацікавлені та впевнені в економіці певної країни. Топ 15 країн за отриманням ПІІ інвестицій наведено в таблиці 2.1:

Топ 15 країн за отриманням ПІІ інвестицій

Ранг	Країна	Надходження ПІІ, (млрд дол. США)
1	США	275,400
2	Китай	136,000
3	Гонг Конг	104,300
4	Бразилія	62,700
5	Сінгапур	62,000
6	Нідерланди	58,000
7	Франція	49,800
8	Австралія	46,400
9	Швейцарія	41,000
10	Індія	39,900
11	Британські Вірджинські Острови	38,400
12	Кайманові Острови	37,400
13	Німеччина	34,700
14	Мексика	29,700
15	Ірландія	29,000

Примітка. Складено автором за даними Міжнародного валютного фонду та Світового банку, 2022.

США. Прямі іноземні інвестиції в Сполучених Штатах впали на 9 % з 2019 по 2022 рік, що можна пояснити скороченням майже на третину обсягів транскордонних злиттів і поглинань. Причина, чому Сполучені Штати залишаються на першому місці, ґрунтується на їх великій споживчій базі, відкритій операції, яку веде центральний банк, передбачуваній системі правосуддя, високому рівні продуктивності, високорозвиненій інфраструктурі та чудовому середовищі, яке приваблює іноземних інвесторів. Країни, які інвестували найбільше в активи США, це Великобританія, Японія, Люксембург, Канада, Нідерланди та Швейцарія. Ці інвестори дивляться переважно на виробництво, фінанси, торгівлю та комунікації в США. Останнім часом збільшення інвестицій у хімічні речовини з боку зовнішніх інвесторів пояснювалося більшою частиною зростання припливу ПІІ в США. Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку назвала Сполучені Штати першою потенційною економікою, що приймає прямі іноземні інвестиції та багатонаціональні підприємства, досягнення, яке, безсумнівно, співвідноситься з найбільшою кількістю ПІІ, отриманих у світі.

Китай. Посівши друге місце, Китай лідирує в усіх азіатських економіках за обсягом прямих іноземних інвестицій. Він також займає друге місце за привабливістю для транснаціональних компаній з 2017 року. У 2022 році вони зафіксували найбільше за рік зростання їх ПІІ, коли вони зросли зі 136 мільярдів доларів США до 139 мільярдів доларів США з темпом зростання на 3,7 %. Китай впроваджує більшу лібералізацію у своїй економічній та політичній політиці, а також швидкий розвиток у секторі високих технологій і введення зон вільної торгівлі, де всі країни-члени знімають свої торгові обмеження один з одним. Понад 60 000 міжнародних підприємств почалися в Китаї, незважаючи на торговельну війну зі Сполученими Штатами, що призвело до втрати 4 мільярдів доларів США інвестицій, підтриманих США, і продовжило збільшення угоди про злиття та поглинання. Більш масштабні угоди включали придбання у британської транснаціональної компанії з виробництва алкогольних напоїв Diageo із Сичуань Swellfun за 9 мільярдів доларів США та інвестиції від BMW у відкриття фабрик і центрів розподілу на суму 4 мільярди доларів США. Китайські покупці походять з більшості азіатських країн, що розвиваються, причому Гонконг є найбільшим, поряд зі Сполученими Штатами та Великобританією.

Гонконг. Багатонаціональні підприємства люблять Гонконг за його регіональну штаб-квартиру, яка, на жаль, сильно постраждала в 2016 та 2017 роках через коливання внутрішньофірмових позик. Сектор послуг, такий як регіональні штаб-квартири та офіси фінансових операцій, спостерігали основну частину притоку іноземних інвестицій. Китай, Велика Британія, Нідерланди, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Сполучені Штати, Бермудські острови та Японія є основними джерелами ПІІ Гонконгу. Фінанси становлять 80% інвестицій з-за кордону, включаючи торгівлю, будівництво, зв'язок. Гонконг географічно розташований, щоб служити Китаю, а також бути вільним портом для міжнародної торгівлі, слугуючи майже воротами заходу для проникнення на азіатські ринки. Його надійна фінансова система з простими податковими структурами підтримується потужною судовою системою та сучасною інфраструктурою.

Наприклад, дозволи на будівництво та контракти легко отримати з його підходом до інспекцій, що ґрунтується на оцінці ризику.

Бразилія. У Бразилії спостерігалось зниження притоку ПІІ протягом кількох років, перш ніж нарешті відбулися позитивні зміни в 2017 році. Повільний початок 2018 року був викликаний корумпованими президентськими виборами, які призвели до політичної невизначеності, що в кінцевому підсумку призвело до різкого зменшення угод злиттів і поглинань. Шість придбань у китайських фірм і корпорацій були болючим місцем у порівнянні з попередніми роками. Однак сектори, які змогли привернути увагу інвесторів, включали металургійну, добувну та автомобільну промисловість. Майбутнє бразильського притоку іноземних інвестицій залежить від його політичного режиму та від того, як він планує створити приємне середовище для іноземних інвесторів. Основними інвестиційними країнами були Нідерланди, США, Німеччина, Іспанія, Багамські острови, Люксембург, Великобританія, Канада, Франція та Чилі. Нафта і газ були великими переможцями, до них приєдналися фінанси та електроенергія. Внутрішній ринок Бразилії перевищує 210 мільйонів жителів, що робить його невикористаним золотим рудником для певних корпорацій, яким ще належить розширитися до Південної Америки. Він також забезпечує велику кількість природних ресурсів, що робить вертикальну інтеграцію для багатонаціональних підприємств ще більш привабливою. Бразилія також наділена вигідним географічним положенням і різноманітною економікою, яка постійно зазнавала економічних коливань. Однак існують певні ризики, оскільки процеси оподаткування залишаються невиправдано складними, а бюрократичні затримки щодо законодавства про працю, яке роками було жорстким.

Сінгапур. Фінансова та страхова діяльність у Сінгапурі залучала інвесторів із США, Британських Віргінських островів, Кайманових островів та Нідерландів. Наголошуючи на важливості відкритості та торгівлі під час ведення бізнесу, Сінгапур підтримує позитивні відносини з багатьма своїми економічними знайомими. Зберігаючи відносно слабку податкову систему, вони змогли залучити

міжнародний бізнес до створення багатонаціональних підприємств або проведення ПШ. Тут також мало корупції та достовірна історія політичної стабільності.

Нідерланди. Фінанси та страхування переважають у залученні іноземних інвесторів до Нідерландів, а інвестори надходять із Люксембургу, США, Великобританії та Німеччини. Нідерланди підтримують позитивні відносини з іноземними інвестиціями, головною рисою яких є те, що регуляторні обмеження щодо ПШ майже відсутні, а більшість корпорацій в межах їх кордонів є багатонаціональними підприємствами. Хоча ці інвестиції можуть здатися мрією, вони не обходяться без недоліків. Нідерланди не мають особливо великого населення, а наявність міжнародних конгломератів означає, що ринки надзвичайно конкурентні. Також спостерігається наплив компаній, які хочуть переїхати з Лондона після BREXIT, щоб продовжити роботу без будь-яких фінансових обмежень з боку бюрократичного Європейського Союзу.

Франція. Французькі «вільні міські зони», які підтримують малий бізнес і місцеві послуги, спричинили збільшення кількості угод про злиття та поглинання всередині країни. Париж є основним центром транснаціональних підприємств, а у виробництво та фінанси найбільше іноземних інвестицій надходило з Люксембургу, Нідерландів, Великобританії, Швейцарії, Німеччини, Бельгії, США, Італії, Іспанії, Японії та Канади. Мета нинішнього президента Еммануеля Макрона – залучити ще більше іноземних інвесторів для закачування грошей у французьку економіку.

Австралія. Глобальна фінансова криза 2008 року призвела до того, що Австралія втратила багатьох міжнародних інвесторів, але приплив залишався значним, особливо значним у енергетичному секторі. Сервіси також отримали значні інвестиції з-за кордону, і більшість грошей надійшло зі Сполучених Штатів, Великобританії, Бельгії, Японії, Гонконгу, Сінгапуру, Люксембургу, Нідерландів, Китаю та Франції. Австралія може похвалитися ліберальною фіскальною політикою щодо економічної експансії, стабільності та прозорості судової влади, а її географічна ізольованість сприяє привабливості іноземних інвесторів для острівної країни.

Швейцарія. Швейцарія — одне з найбезпечніших місць у світі для грошей. Його надзвичайно міцна політична та судова система дозволила створити ефективний ринок капіталу. Однак, оскільки велика частина ВВП Швейцарії складається з іноземних інвестицій, є моменти, коли її ринки надзвичайно нестабільні та схильні до коливань на світовому ринку. Нідерланди та Люксембург становлять більшість інвестицій у хімію та пластмаси, тоді як іноземні активи фінансових та холдингових компаній скоротилися з 2008 року.

Індія Конференція. Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку включила Індію до 10 найбільших країн за обсягом ПШ. Виробництво, зв'язок та фінанси відзначали значну присутність ПШ із Сінгапуру, Маврикію, Нідерландів, США, Японії, Великобританії, Німеччини, Франції, ОАЕ та Кіпру. Після здобуття незалежності від Сполученого Королівства країна повністю змінила своє економічне здоров'я. Поряд із великою кількістю населення Індії багатонаціональні підприємства приваблюють її стабільні економічні параметри, включаючи фінансування дефіциту державного бюджету та інфляцію.

Британські Віргінські острови . Британські Віргінські острови є домом для понад 350 000 транснаціональних компаній. Його багата диверсифікація компаній зі списку Fortune 500 є ідеальною платформою для залучення ПШ з усього світу. Глобальні інвестори отримують стимули для відкриття магазину на острові. Фінанси приваблюють більшість іноземних інвесторів, а її майже відсутня система оподаткування є величезним плюсом для міжнародних інвесторів.

Кайманові острови. ПШ є наріжним каменем Кайманових островів, а фінанси та туризм приносять більшість іноземних інвестицій. Останнім часом невелика країна намагається диверсифікувати свою економіку від туризму, спричинивши фіскальний зсув, щоб дозволити проводити ще більш ліберальну політику. Британська законодавча база та прибуткові фінанси є величезними перевагами для країни, яка залучає ПШ.

Німеччина. Зниження світового попиту на капітальні товари спричинило зниження темпів зростання іноземних інвестицій, спрямованих у німецькі активи, останнім часом. Нещодавній спалах COVID-19 змусив Міжнародний валютний

фонд передбачити, що темпи зростання його ВВП впадуть на – 7 %. Попри все це, торгівля та фінанси залучили інвесторів зі Швейцарії, Франції, Італії, Бельгії, Австрії, Японії, Іспанії та Данії. Німецька економіка надзвичайно диверсифікована,

Попри все це, торгівля та фінанси залучили інвесторів зі Швейцарії, Франції, Італії, Бельгії, Австрії, Японії, Іспанії та Данії. Німецька економіка надзвичайно диверсифікована, і в країні немає як соціальної, так і політичної корупції. Єдиним недоліком є висока ставка податків і дещо суворе трудове законодавство.

Мексика. Виробництво та електроенергія, а також вода та газ приваблюють інвесторів із Сполучених Штатів, Іспанії та Канади. Його вступ до Північноамериканської угоди про вільну торгівлю призвів до припливу іноземних інвесторів зі Сполучених Штатів і Канади. На жаль, у Мексиці є велика кількість організованої злочинності в її великих містах, а корупція в її політичній системі привела до того, що більшість іноземних інвесторів відмовилися від них.

Ірландія. Ірландія має велику частку транснаціональних підприємств, але, як і у Швейцарії, це спричинило нестабільність її ринків до глобальних коливань. Багато американських інвесторів вирішили повернутися додому зі своїми інвестиціями в 2017 році, що призвело до різкого падіння ірландських ПІІ. Незважаючи на це, бізнес-клімат сприятливий, єдиним серйозним недоліком є нещодавня зміна податку на нерухомість.

2.2. Світові тренди розподілу інвестицій

В умовах постійно зростаючих запитів на покриття потреб по різних проектах, програмах розвитку та стратегіях, запит на капітал і на ПІІ як один із найрентабельніших видів залучення інвестицій постійно зростає, разом з чим росте і конкуренція за іноземних інвесторів і в наслідку лише найбільш перспективні країни та підприємства отримують інвестиції. Саме тому існує необхідність дослідження потоків ПІІ і їх поточного розподілу між країнами та регіонами (див. Рис. 2.3.-2.4.):

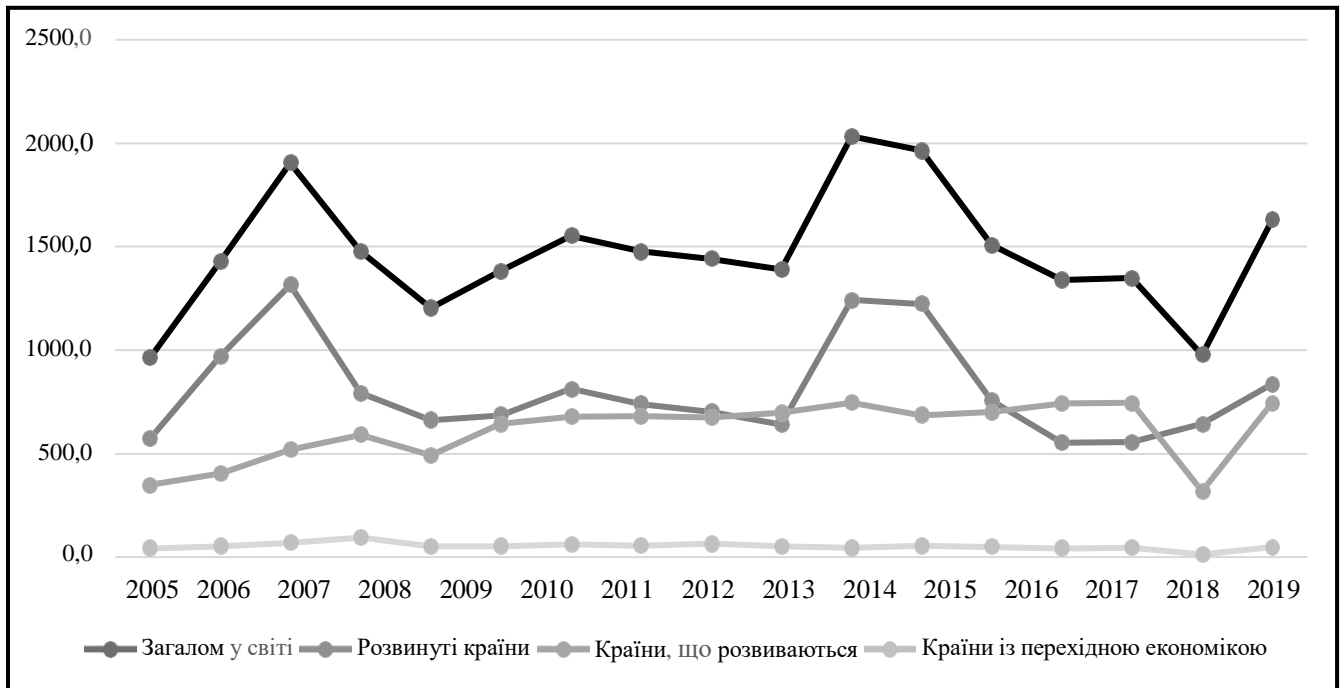

Рис. 2.3. Динаміка надходження ПІІ у групи країн за рівнем розвитку економіки у 2005-2021 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Рисуно 2.3. демонструє, що загальний пік ПІІ у світі відбувся у 2015 році, що відносно періоду фінансової кризи 2008-2009 років є вищим на 40 % і досягає 2033,39 млрд дол. США – таке зростання порівняно із 2014 роком відбулось значною мірою завдяки різкому росту кількості масштабних угод злиття та поглинання компаній що із 432 млрд дол. США у 2014 році зросли до 721 млрд дол. США у 2015 році. Відповідно і спад у 2017 році був також причиною спаду кількості ПІІ у розвинуті країни, здебільшого через ріст ВВП та рівень світової торгівлі, через які зменшилась рентабельність інвестицій у розвинуті країни, проте інвестиції у країни що розвиваються, та у країни із перехідною економікою залишались стабільними майже протягом усього аналізованого періоду, окрім 2008-2009 років, через вплив глобальної фінансової кризи [53].

Станом на 2019 рік, рівень ПІІ став найнижчим від 2011 року коли відновилась інвестиційна активність після усунення більшості наслідків кризи 2008-2009 року. Таке зниження ПІІ, за аналізами представленими у World Investment Report 2020, спричинене напруженістю у світовій торгівлі та непростим становищем у політичних відносинах. Загалом, за прогнозами МВФ та більшості урядів світу,

станом на 2019 рік, було спрогнозовано падіння рівня світової торгівлі та економіки загалом, проте за підсумками 2020 року, падіння склало 5,3 % від рівня 2019 року (значною мірою через падіння туристичної галузі на 63 %), що стало меншим за заплановані від початку пандемії падіння на 9,2 %, що стало можливим значною мірою завдяки послабленню карантинних обмежень і відновленню частини економічної активності [73]. Також, за результатами 2021 року приріст ПІІ склав від +30 до +350 % від 2020 року вийшовши на рівень вище 2017 року, проте не досягаючи 2015-16 років.

Такий стрімкий ріст пов'язаний із накопиченням вільних для інвестицій ресурсів за час пандемії та за час самого 2021 року, що вплинуло на вивільнення цих коштів саме у 2021 році і відповідно відобразило структурні перекоси у динаміці. На початку 2022 року у інвесторів були достатньо оптимістичні погляди стосовно інвестицій у 2022 році, проте через дії росії і у перші місяці року і початок війни 24 лютого 2022 року, світові потоки ПІІ тимчасово зупинились, оскільки є велика загроза поширення військових конфліктів по всьому світу, через що можливий прибуток від інвестицій не перевищує ризик інвестування у багатьох випадках [53].

Країни Азії досі є найбільшим джерелом вкладення інвестицій, що частково пояснюється їх приналежністю до країн, що розвиваються, притік капіталу в які поступово, але постійно росте протягом останніх 20-ти років. Найменш привабливими для іноземних інвесторів залишаються країни із перехідною економікою (країни центрально-східної Європи та країни пострадянського простору) через поганий розвиток там фондового ринку, державних інституцій, відсутності високої кількості кваліфікованих кадрів та через інші проблеми, які характерні і для України зокрема і були перераховані у наступному пункті дослідження [53], (див. Рис. 2.4.):

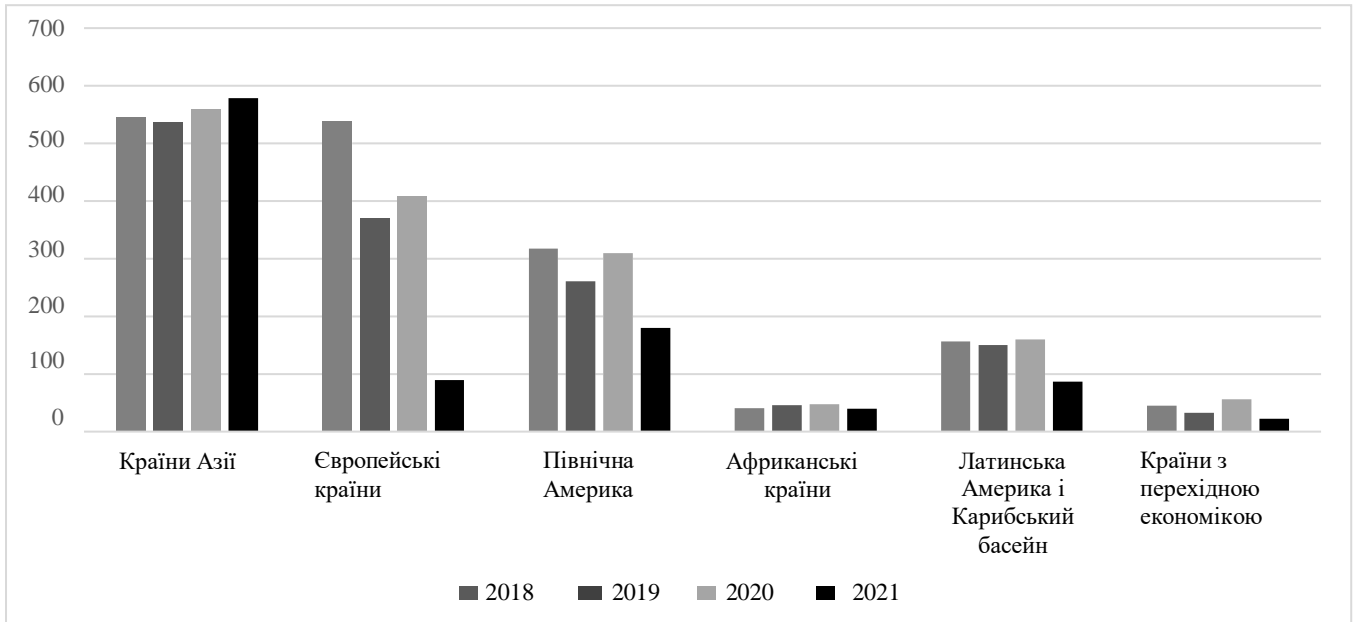

Рис. 2.4. Надходження ПІІ у країни за регіонами у динаміці в 2017-2020 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Незважаючи на те, що ПІІ до країн, що розвиваються в 2021 році, зменшилися на 12% і становили, за попередніми оцінками 616 млрд дол. США, зниження було дуже нерівномірним у даних регіонах: у Латинській Америці та Карибському басейні падіння на 37 %, у Африці падіння на 18 % та у країнах, що розвиваються Азії падіння на 4 %. ПІІ в країни з перехідною економікою знизилися на 77 % порівняно з 2020 роком до 13 млрд дол. США, (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Приплив ПІІ за групами економік та регіонами
у 2018-2021 рр. (млрд дол. США)

Група економіки, регіон	2018	2019	2020	2021
Світ	1700	1495	1540	859
Розвинуті економіки	950	761	800	229
Європа	570	364	429	-4
Північна Америка	304	297	297	166
Економіки, що розвиваються	701	699	685	616
Африка	42	51	45	38
Крайни Азії, що розвиваються	502	499	474	476
Латинська Америка та Карибський басейн	156	149	164	101
Перехідні економіки	50	35	55	13

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Однією з найважливіших складових аналізу розподілу ПІІ на сучасному етапі є аналіз розподілу інвестицій між країнами (залучення) та за донорами інвестицій (країни, з відтоком капіталу), серед яких варто виділяти найбільші за показниками країни для розуміння мотивації інвесторів певних країн до інвестування в інші країни та для розуміння із яких регіонів найчастіше надходять інвестиції. Першим частиною цього аналізу є аналіз найбільших донорів інвестицій (рис. 2.5.):

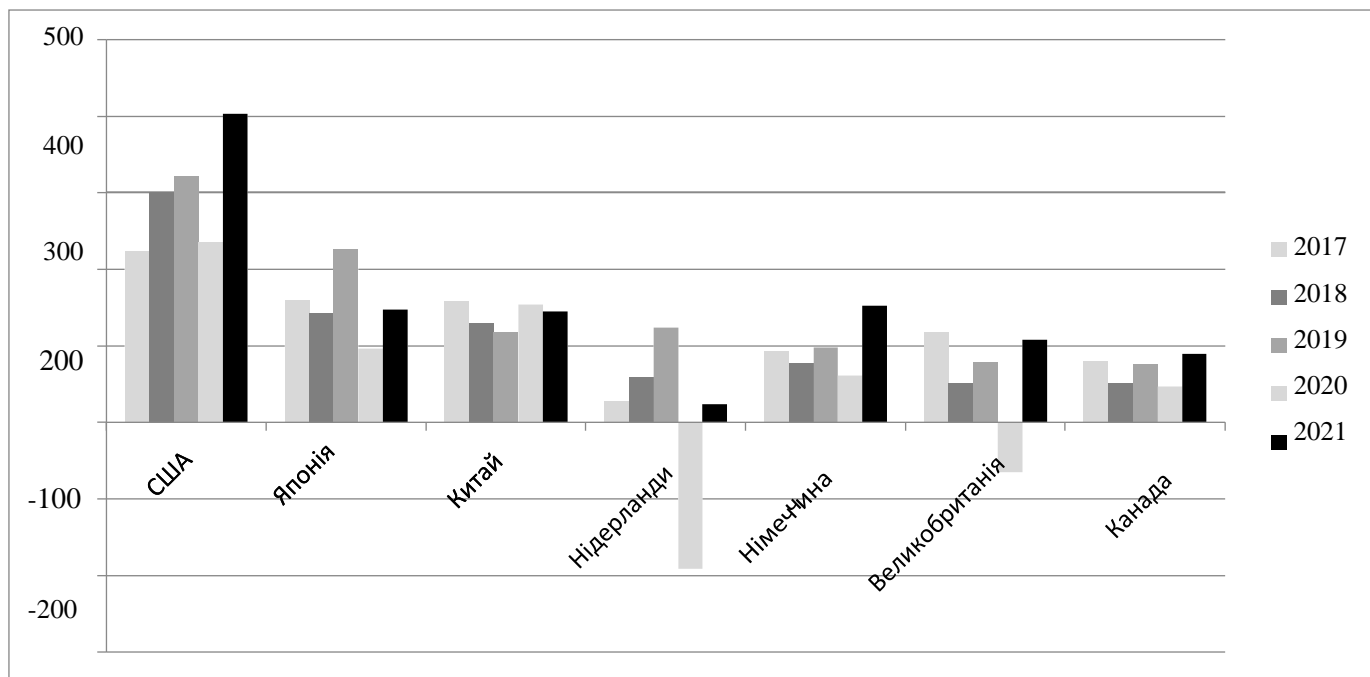

Рис. 2.5. Найбільші країни-інвестори у 2017-2021 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними конференції ООН з торгівлі та розвитку та Statista - Leading countries worldwide in 2019, by Foreign Direct Investment (FDI) outflows.

Постійним лідером у аналізованому періоді є США, котрі постійно нарощують обсяги інвестицій у іноземний бізнес. Також одним із постійних лідерів є і залишається Китай та Японія, котрі значною мірою збільшують обсяги інвестованих ПІІ завдяки росту кількості угод злиття та поглинання великих компаній, таким чином часто виходячи на ринки країн компанії із яких було поглинуто чи приєднано. Із змінною успішністю перевищують поріг розміром 100 млрд дол. США європейські країни, де високі обсяги зміни ПІІ часто відображаються також через структурні об'єднання ТНК, зареєстрованих у цих країнах, із меншими компаніями або між собою. Так, наприклад, у Нідерландах зареєстровано 11 компаній, що

входять до списку Fortune 500 Global, одна із яких займає 3-тє місце у цьому рейтингу (Royal Dutch Shell).

Країни, котрі залучали найбільші обсяги ПІІ протягом 2017-2021 років, а отже були найпривабливішими реципієнтами для іноземних інвесторів. Найуспішнішою країною в плані залучення інвестицій із великим відривом є США, котра є настільки привабливою для інвесторів завдяки сприятливому бізнес клімату, наявності бізнес-кластерів, таких як Silicone Valley у Сан-Франциско, а також сприятливому інвестиційному законодавству, що передбачає регресійні ставки оподаткування, відсутність корупції, просту реєстрацію та розвинуті державні інституції гарантування надійності вкладів (рис. 2.6.):

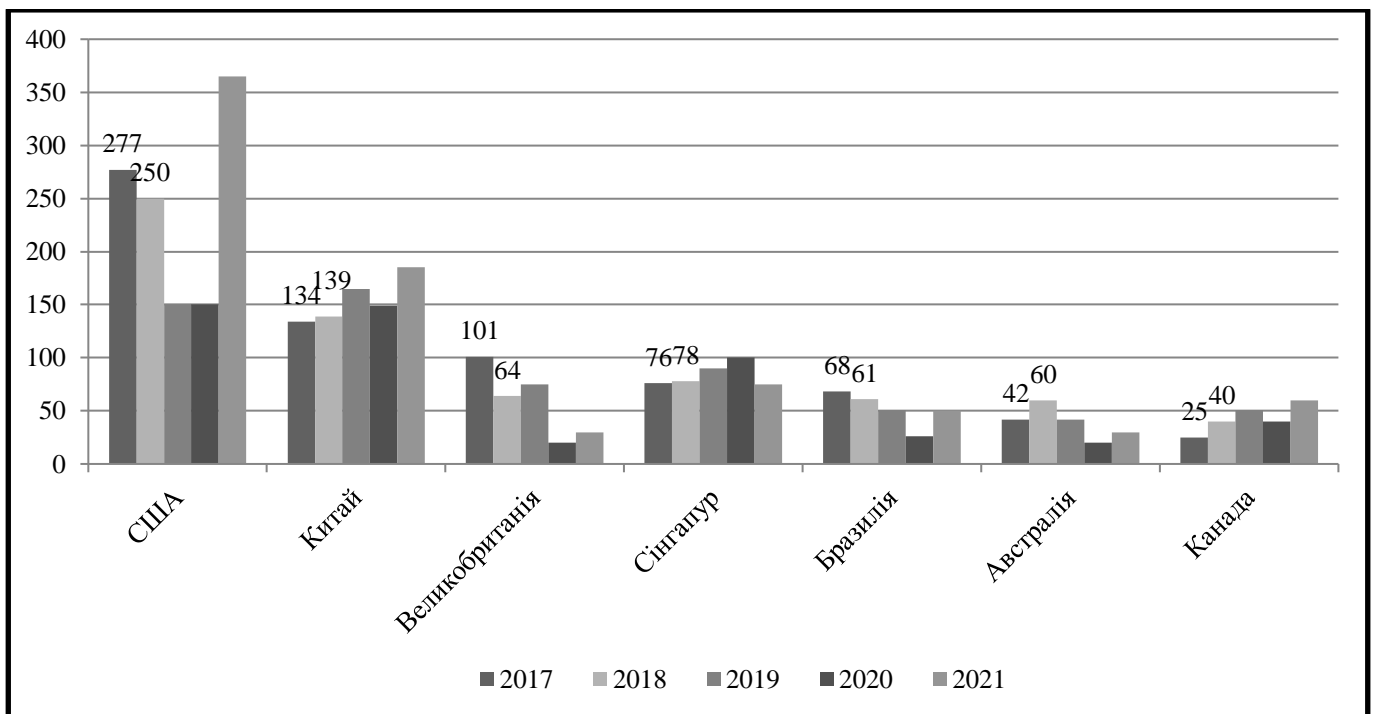

Рис. 2.6. Країни, із найбільшим обсягом залучених ПІІ протягом 2017-2021 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Цікавим є зростання обсягу ПІІ у 2018 році в Австралії – воно відбулось, завдяки реінвестуванню закордонних філій австралійських компаній 25 млрд дол. США. Також, помітно що поступово все більшу частку від залучених глобально ПІІ займають країни, що розвиваються, такі як Китай, Сінгапур та

Бразилія, хоча у випадку із Китаєм значну частку інвестицій що залучаються та тих, що формуються Китаєм займає його автономний регіон Гонконг (не враховані в рисунку), який за класифікацією МВФ наразі вважається високорозвиненим і є економічно незалежним від КНР.

Оголошені «greenfield» інвестиції часто є показником майбутньої інтенсивності ПІІ-проектів. Вони також є найбільш сприятливим видом інвестицій, оскільки вони передбачають розширення наявного капіталу в економіці, що створює робочі місця та короткострокове зростання. Варто зазначити що експерти ЮНКТАД визначають обсяги проектів «greenfield» шляхом вирахування угод злиття та поглинання, тобто інвестицій «brownfield» від загального припливу прямих іноземних інвестицій.

Незважаючи на те, що потоки ПІІ в країнах, що розвиваються, залишаються відносно стійкими в 2021 році у звіті анонсується, що тенденція для проектів «з нуля» є негативною. Відповідно, проекти «greenfield» у 2021 році впали на 35 % порівняно з 2020 роком та отримали 547 млрд дол. США [75], (рис. 2.7.):

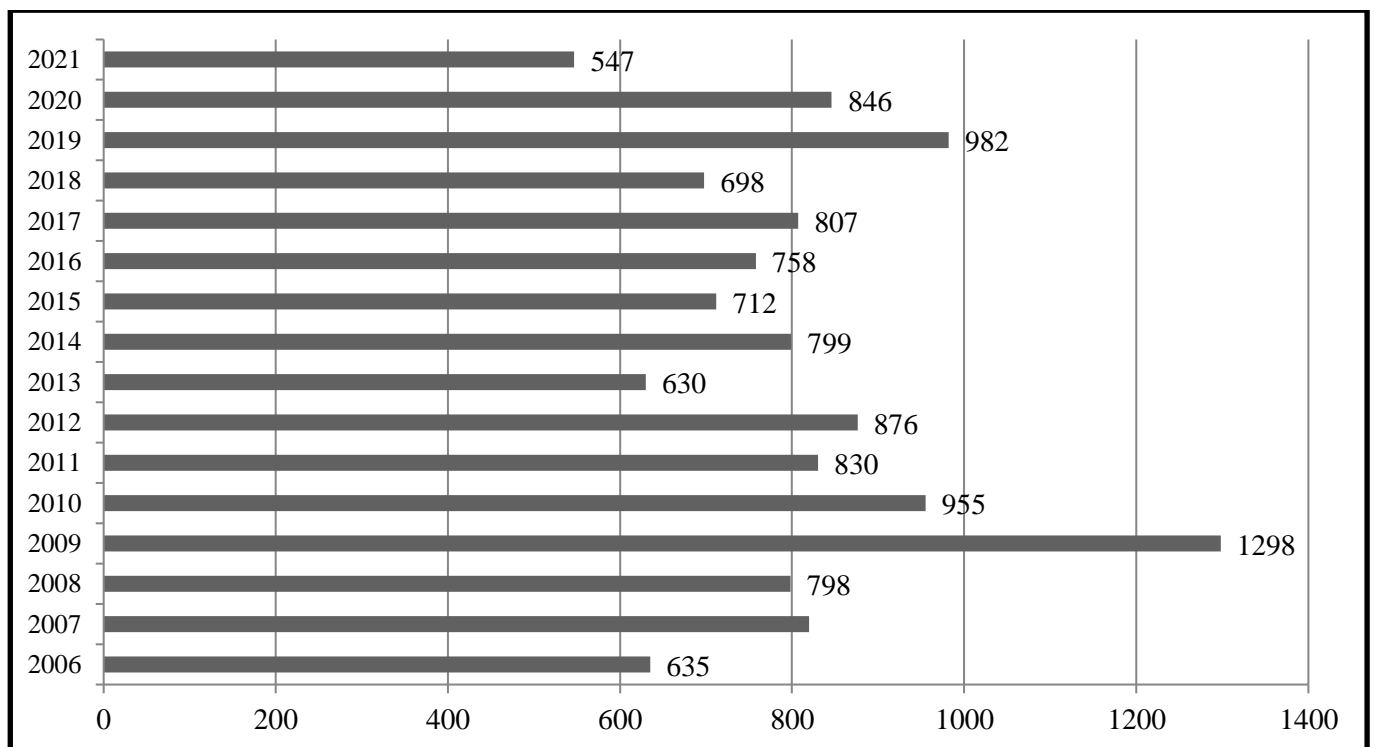

Рис. 2.7. Вартість анонсованих «greenfield» проектів
в 2006-2021 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Інвестиції «Greenfield» відіграють важливу роль у виробничому потенціалі та розвитку інфраструктури, тому вони є вирішальними у перспектив відновлення потоків ПІІ. У попередньому звіті зауважують, що обмежена змога країн, що розвиваються, розгорнути акції економічної підтримки з метою залучення інвестицій в інфраструктуру, що призведе до асиметричного відновлення ПІІ, керованих проектом.

До найбільш привабливих в 2021 році галузей проектів ТНК «greenfield» у вартісному вираженні потрапили наступні: комунальні послуги – 97 млрд дол. США, інформація та комунікації – 78 млрд дол. США, електроніка – 46 млрд дол. США, хімікати – 40 млрд дол. США, будівництво – 36 млрд дол. США, кокс та нафтопродукти – 28 млрд дол. США (ця галузь порівняно впала найбільше – на 70% (з 94 млрд у 2020 році). Крім того, інформація та комунікації були однією з галузей, яка показала зростання вартості проектів, недивлячись на те, що їх кількість зменшилась, але становила більше п'ятої частини [75].

Таким чином, тенденції анонсованих проектів «з нуля» за секторами економіки у 2021 році розподілилися наступним чином: найбільше інвестицій у сектор послуг – 311 млрд дол. США, виробничий сектор – 224 млрд дол. США та закономірно найменша кількість у первинний сектор – 12 млрд дол. США [75], (див. Рис. 2.8.).

Отже, найпріоритетнішими країнами для інвестицій все ще залишаються високорозвинуті регіони та країни із регіонів, що розвиваються, оскільки саме там найменша ризиковість вкладення капіталу та достатньо платоспроможний ринок. Найбільшими інвесторами є також високорозвинуті європейські країни та Японія, а також Китай, як країна, що розвивається. Непріоритетними для інвесторів були і залишаються країни із перехідною економікою та малорозвинуті регіони.

На сучасному етапі розподіл ПІІ відбувається завдяки взаємодії на інвестиційному ринку і по суті являє собою перерозподіл капіталу між різними країнами світу, котрі беруть участь в інвестиційному процесі – інвестиційний ринок окрім розподілу відіграє також і роль поширювача інформації та трендів, якими виявляються глобалізаційні процеси.

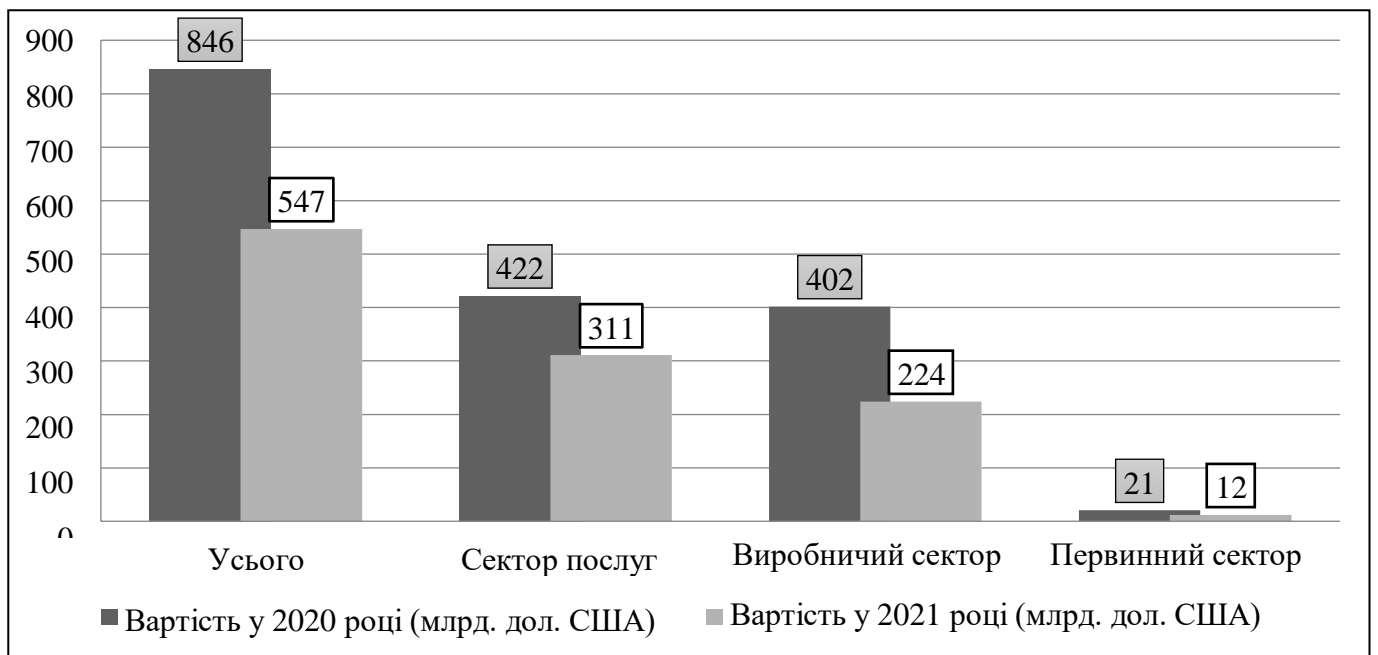

Рис. 2.8. Значення анонсованих проектів «greenfield» за секторами економіки в 2020-2021 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Протягом останніх років загальне становище на міжнародних ринках, зокрема і на інвестиційному, було достатньо нестабільним через ескалацію геополітичних та торговельних відносин країн, тому особливу актуальність має розуміння подальших тенденцій розподілу ПІІ та пріоритетних критеріїв для іноземних інвесторів для вироблення актуальних рекомендацій щодо підвищення потоків ПІІ та їх ефективного використання в умовах боротьби із Covid-19 у 2020 році, постійних структурних змін у світовій торгівлі (а отже і експортних тенденціях) та можливих змінах тенденцій споживання, а також нової геополітичної кризи у 2022 році через війну, яку почала росія в Україні.

Аналізуючи загальні тенденції темпів зростання світового ВВП за останні 8 років (див. Рис. 2.9.), стає помітно що у 2015 та 2020 відбулось два різкі спади, після першого з яких економіка відновлювалась 4 роки, а після нього у 2020 році стався новий спад, після якого, за прогнозами світового банку, світова економіка навіть по закінченню 2022 повністю не відновиться після спаду у 2020 році і початку потенційної стагфляції у 2022 році, за словами експертів із World Bank. У 2019 році

прогнозувався ріст економіки на 2,6 % у 2020 році, проте як видно із актуальної інформації на рисунку 2.9., натомість відбувся різкий спад [50].

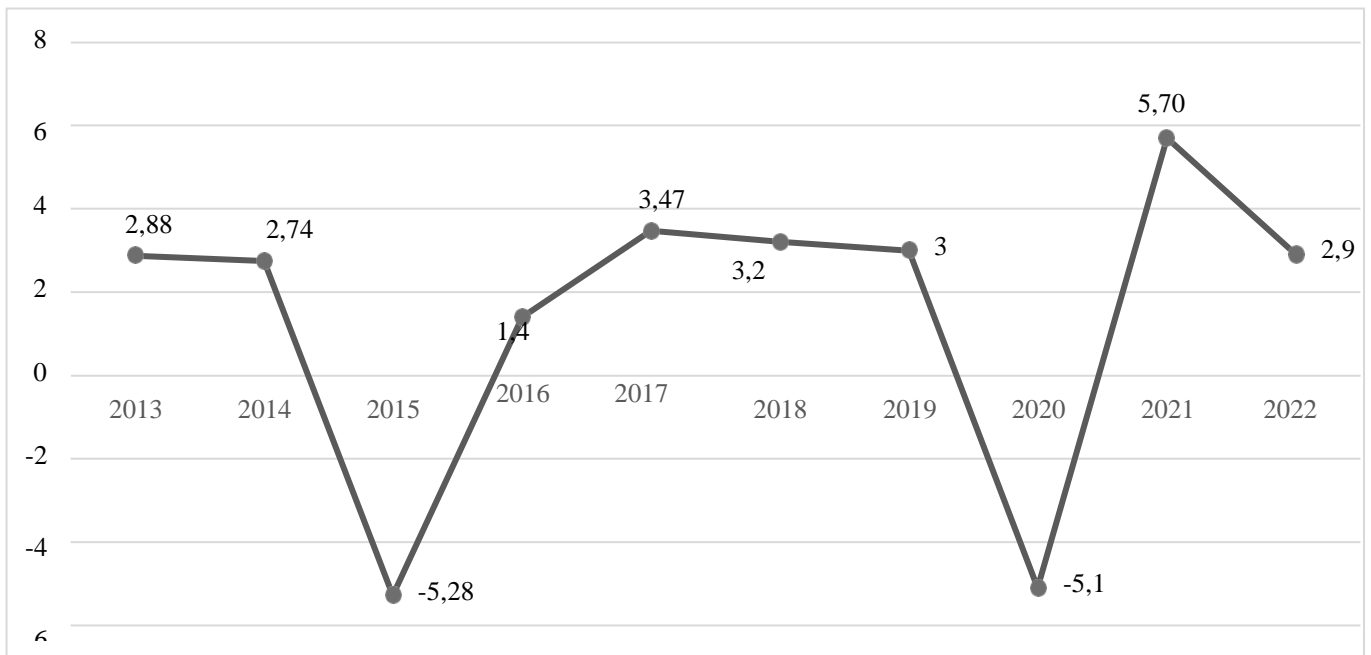

Рис. 2.9. Темпи зростання світового ВВП у 2013-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними The World Bank.

Отже, проаналізувавши розподіл інвестицій у світі ми можемо розуміти, які фактори були визначальними при виборі інвесторами країни та галузі для інвестування. Також, виділивши тенденції щодо економічного зростання і розподілу інвестицій за секторами економіки ми можемо сказати, що реального сукупного приросту світової економіки не відбувається протягом принаймні останніх 10-ти років, оскільки попри економічне зростання країн, що розвиваються, як от Китаю, відбуваються також великі економічні спади високорозвинутих країн, як от втрати країн Європи протягом 2020 року – тож тенденція про зростання розвитку одних країн і спаду економіки інших країн, збільшення обсягу інвестицій у сферу послуг і зменшення інвестицій у обробну промисловість і первинний сектор це наслідок структурного перерозподілу – перерозподілу капіталу між країнами та галузями у намаганні інвесторів максимізувати прибуток – і те, чи буде країна залучати інвестиції буде залежати не тільки від її загального розвитку, але й і від розвитку і

інвестиційної привабливості інших країн, котрі є конкурентами за капітал інвесторів в умовах обмеженої його кількості яка лише незначно зростає із року до року, значною мірою завдяки створенню та вартісній оцінці об'єктів інтелектуальної діяльності, котрі не обмежені фізичними показниками, як от потреба швидкого збуту та потреба наявності фізичних матеріалів, а обмежені лише витратами на створення послуги чи продукту, котрі мають бути більш прибутковими за діяльність у інших нішах бізнесу.

2.3. Структура і динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні

Як вже було показано у прикладах використання ПІІ державами вище, важливий не тільки сам факт приросту обсягу іноземних інвестицій, а й їх якість та вміння держав ними правильно розпоряджатись. Зокрема і для України важливо розробити правильну стратегію залучення та регулювання ПІІ для використання позитивних факторів залучення інвестиційного капіталу. Загалом, для залучення державою іноземних інвестицій, необхідно аби потенційна дохідність від інвестицій для інвестора була вищою у іноземній країні відносно внутрішніх інвестицій у країні господарювання інвестора, тому для залучення інвестицій від закордонних інвесторів, інвестиції в Українську економіку мають бути прибутковішими ніж в інші можливі країни, що визначається такими факторами як наявність пільгових умов ведення бізнесу для іноземних інвесторів та місцевого бізнесу, стабільністю політичного та економічного стану держави та можливим експортним потенціалом в галузі інвестора у країні об'єкті інвестицій – без наявності створених урядом стимулів інвестицій у економіку для іноземних інвесторів не відбуватиметься приріст обсягу ПІІ.

Наявність приросту ПІІ (позитивна динаміка) в економіку від інвесторів, що зацікавлені у отриманні прибутку шляхом будівництва підприємств, придбання статутного та акціонерного капіталу із довгостроковою формою вкладення капіталу відображає також і приріст рівня довіри іноземних інвесторів до держави, що є своєрідним рейтингом надійності та перспективності вкладення коштів у державу та

стимулює подальший приріст коштів. Динаміка ПІІ в Україні протягом 2002-2022 років представлена у таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Динаміка ПІІ в Україні протягом 2002-2022 рр.

Рік	ПІІ в Україну		ПІІ з України		Сальдо	
	сума, млн дол. США	приріст, млн дол. США	сума, млн дол. США	приріст, млн дол. США	сума, млн дол. США	Темп приросту, %
2002	693		-5		+698	
2003	1424	731	13	18	+1411	102.1%
2004	1715	291	4	-9	+1711	21.3%
2005	7808	6093	275	271	+7533	340.3%
2006	5604	-2204	-133	-408	+5737	-23.8%
2007	9891	4287	673	806	+9218	60.7%
2008	10913	1022	1010	337	+9903	7.4%
2009	4816	-6097	162	-848	+4654	-53.0%
2010	6495	1679	736	574	+5759	23.7%
2011	7207	712	192	-544	+7015	21.8%
2012	8401	1194	1206	1014	+7195	2.6%
2013	4499	-3902	420	-786	+4079	-43.3%
2014	410	-4089	111	-309	+299	-92.7%
2015	-458	-868	-51	-162	-407	-236.1%
2016	3810	4268	16	67	+3794	-1032.2%
2017	3692	-118	8	-8	+3684	-2.9%
2018	4455	763	-5	-13	+4460	21.1%
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118.2%
2021	6687	7555	-198	-280	+6885	-824.7%
2022	838	-5849	344	542	+494	-92.8%

Примітка. Складено автором за даними Міністерства Фінансів України.

Із таблиці 2.3 видно, що у деяких роках були структурні спади в межах загального росту темпів ВВП, як от у 2006 році, а також відображаються кризові явища, як от різке зменшення обсягу ПІІ у 2009 році, як наслідок глобальної фінансової кризи 2008 року, а також різке довготривале зменшення обсягу в ПІІ у 2013-2015 роках, коли в Україні відбувалась зміна політичного режиму, анексія Криму, початок війни на сході України, а також різкий початок девальвації

національної валюти, внаслідок закінчення золотовалютних запасів, якими підтримували курс гривні із 2009 року. Також, у таблиці можна побачити спад обсягу ПІІ у 2020 році, що пов'язано із глобальною економічною кризою через поширення захворювання на Covid-19, який частково компенсується результатами 2021 року, проте за результатами 2022 року обсяги ПІІ також, від'ємні, через виведення капіталу.

Протягом решти років в аналізованому проміжку обсяги ПІІ поволі зростали до початку нового спаду або кризи, хоча буде справедливо зазначити що після піку обсягу інвестицій у 2008 році розміром 10913 млн дол. США і сальдо 9903 млн дол. США у жоден із наступний періодів обсяг інвестицій не досягав рівного або вищого значення за показник 2008 року, що значною мірою пояснюється входження України в глибоке кризове становище із початком фінансової кризи 2008 року із якої Україна вийшла із одними з найбільших втрат серед держав світу – порівняно із 2008 роком, у 2009 році ВВП у доларах США скоротився на 34,87% (180 млрд дол. США у 2008 році проти 117 млрд дол. США 2009-го [54]).

На рисунку 2.10. наведемо щоквартальний графік надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за останні 10 років. Можна чітко побачити спад обсягів ПІІ в Україну із 2013 року, який у 2015 році досяг піку маючи від'ємні значення надходження іноземних інвестицій, що означало виведення капіталу з країни, із 2016 до 2019 року включно ПІІ почали поволі зростати, проте навіть із останнім піком у 2019 році інвестиції дорівнювали лише 53,69 % від рівня надходжень іноземного капіталу у 2008 році, що свідчить про низький рівень довіри інвесторів до України на сучасному етапі, навіть не враховуючи погану тенденцію боротьби із захворюваністю на Covid-19 у 2020-2022 роках, коли інвестори почали виводити капітал із більшості підприємств по всьому світу.

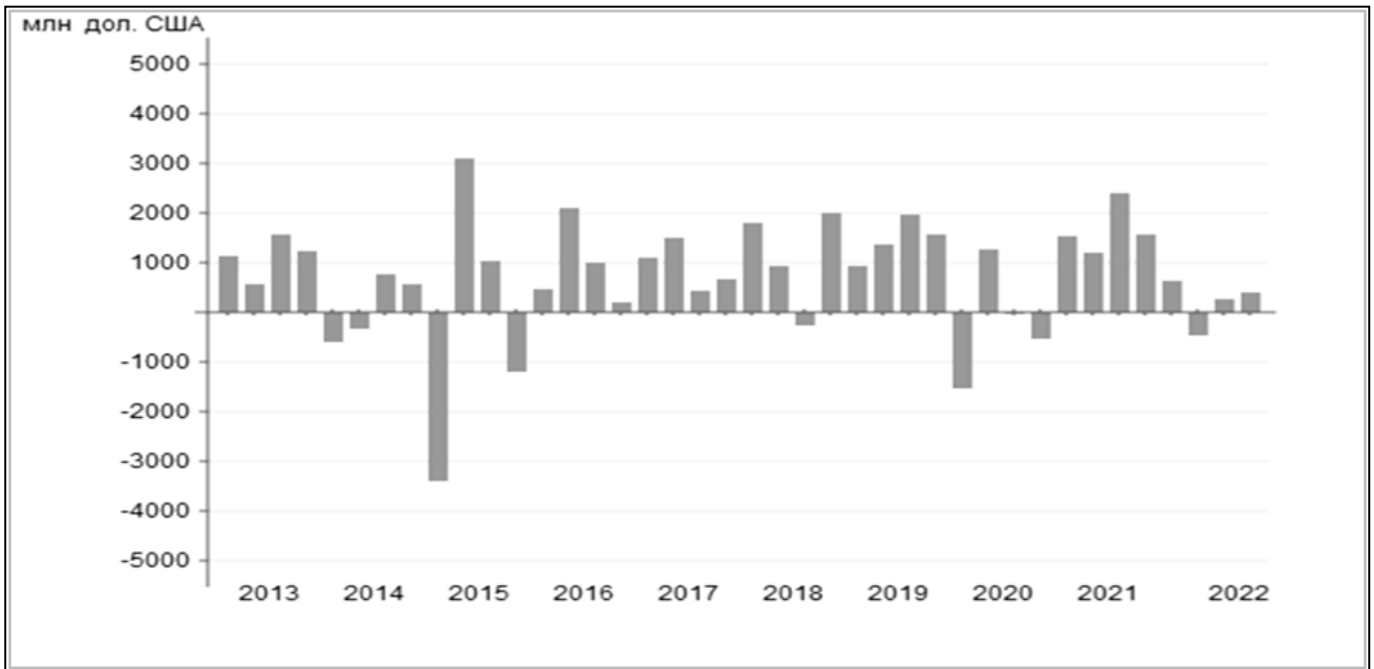

Рис. 2.10. Щоквартальний графік надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2013-2022 рр., (млн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства Фінансів України.

Найбільшими інвесторами в українську економіку є Кіпр – 40 % та Нідерланди – 29 %, а загальна кількість іноземних інвесторів у 2019 році склала понад 76 країн [54]. Проте варто зазначити, що згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2017 року, Кіпр визнано офшорною зоною, завдяки чому можна припустити і із високою ймовірністю бути правими, що 40 % ПІІ, котрі надійшли з Кіпру, були «відмитими» коштами громадян України, котрі таким чином уникають оподаткування та легалізують кошти, часто отримані незаконним шляхом [68].

Суперечливими також є статуси інвестицій із Нідерландів, Великої Британії, Швейцарії та Австрії – ці країни є класичними прикладами респектабельних офшорних юрисдикцій (оншорні зони). Так, наприклад, в Нідерландах, часто реєструють фінансові і брокерські компанії, а також інвестиційні та трастові компанії, для яких спрощена система звітності та оподаткування [60]. Через таку природу поширеності можливих зареєстрованих компаній у Нідерландах (висока

кількість зареєстрованих інвестиційних компаній) дає приводи для сумніву, щодо реальної відповідності часток ПІІ за країнами походження капіталу тим, що представлені на рисунку 2.11.:

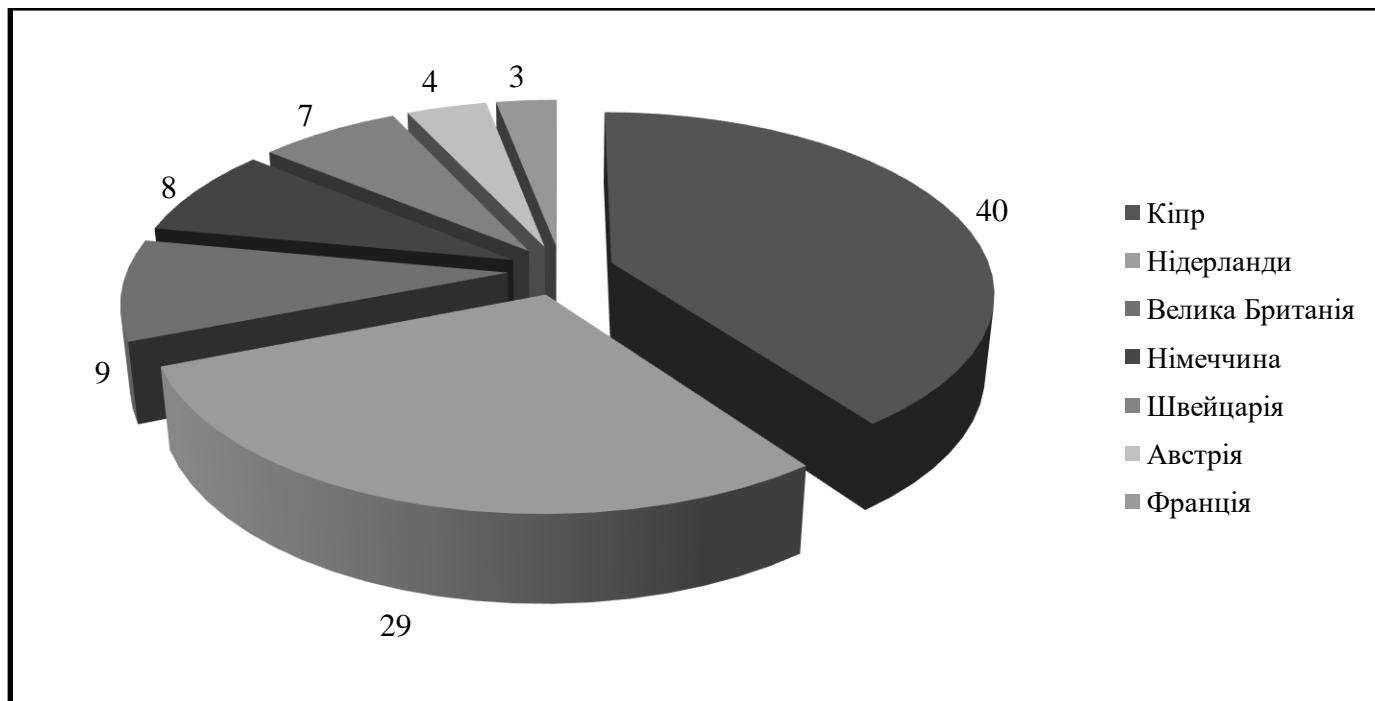

Рис. 2.11. Структура ПІІ в Україну за країнами походження інвестицій у 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

На рисунку 2.12. видно, що більшість інвестицій було здійснено у найбільш розвинуті сектори економіки, як от 10688,8 млн дол. США у промислову діяльність, що складає 39 % від всіх інвестицій, або 18 % інвестицій (4970,4 млн дол. США) у оптову та роздрібну торгівлю (Auchan, Villa, METRO, Novus). Також, велика частка інвестицій надходить у банківську сферу, а саме в українські філії іноземних банків та фінансових компаній (як от також страхові компанії) – такими є надходження капіталу із Австрії у філії АТ «Райффайзен банк Аваль» та із Угорщини у АТ «ОТП Банк» - такі інвестиції впливають меншою мірою на економіку України, так як не створюють фізичних продуктів та інших довгострокових складень капіталу, оскільки можуть бути швидко виведеними закордон через високоліквідну природу діяльності фінансового сектору.

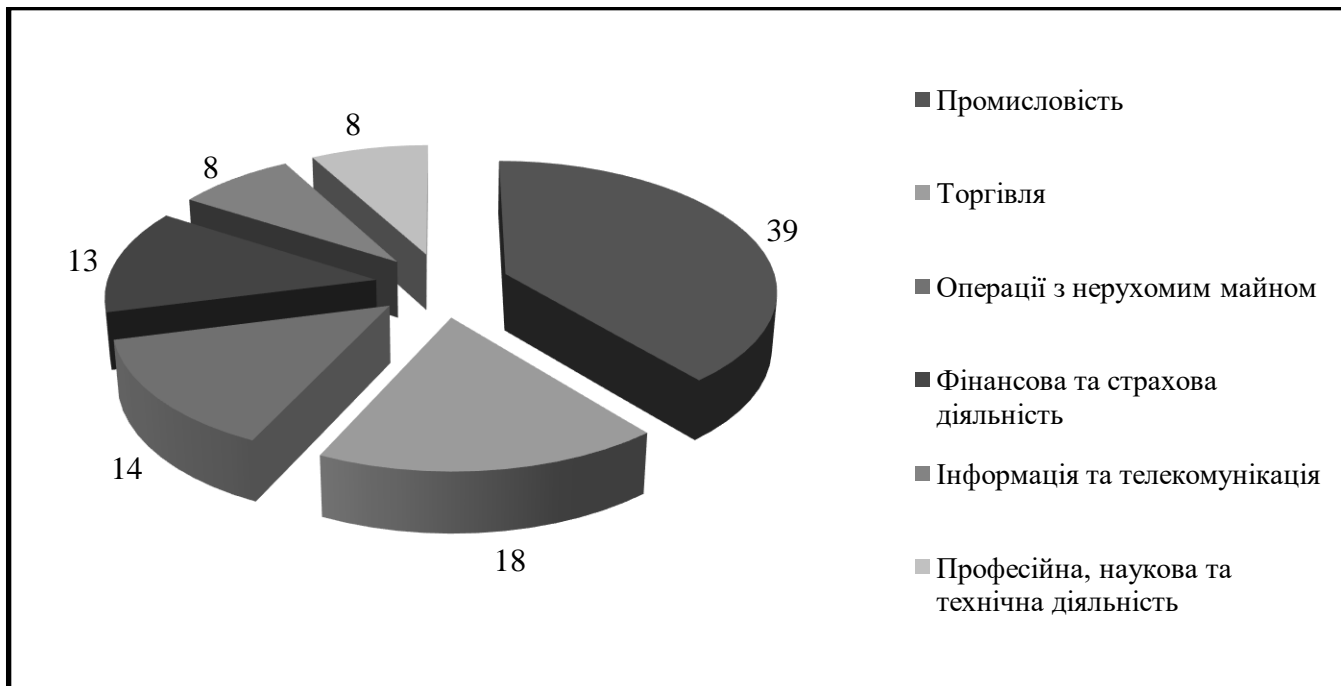

Рис. 2.12. Структура ПІІ в Україну за секторами економіки у 2019 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Тож, аналізуючи результати розгляду двох попередніх діаграм, Україна загалом викликає інтерес іноземних інвесторів, проте важко розрахувати його реальний обсяг та регіони походження інвестицій – актуальною є потреба розроблення скоригованого підходу до розрахунку обсягу ПІІ, що надходять в Україну, із врахування офшорних та низькоподаткових зон, для визначення реального джерела інвестицій та виключення коштів громадян України, перераховуваних закордон для легалізації коштів та уникнення оподаткування, а також розрахунок ПІІ за значимістю для економіки, враховуючи мету певних видів інвестування, як от інвестиції, котрі не ведуть до підвищення експортного потенціалу країни, зростання кваліфікації робочої сили чи інших якісних покращень, а мають на меті виключно вихід на ринок України із подальшим виведенням прибутків закордон.

Зважаючи на висновки, перераховані вище, доцільним буде розгляд та порівняння Індексу Інвестиційної Привабливості України (див. Рис. 2.13.), котрий із третього кварталу 2008 року для України вимірює ЕВА (European Business

Association) шляхом опитування представників бізнес сектору, де середньою і нейтральною є оцінки 3 бали, 1 бал – дуже погані інвестиційні перспективи, а 5 – дуже хороші перспективи для інвесторів.

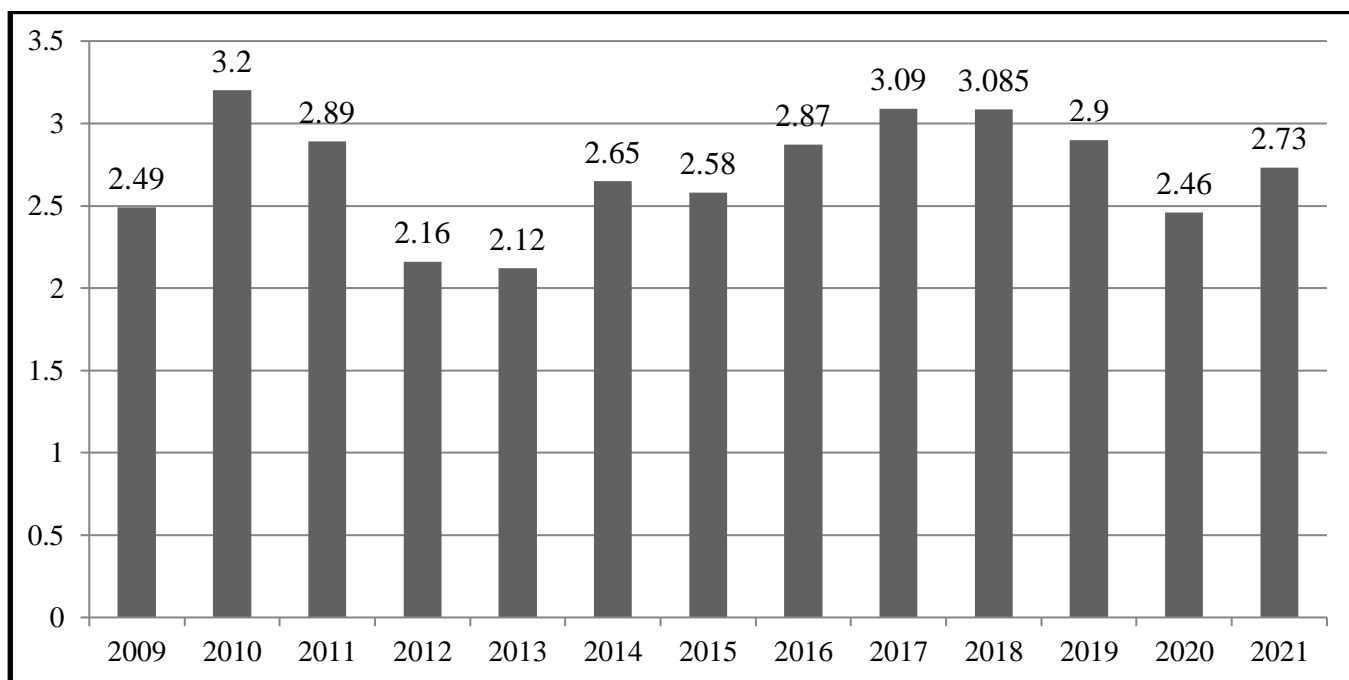

Рис 2.13. Індекс Інвестиційної привабливості України у 2009-2021 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними European Business Association.

Аналізуючи дані рисунку 2.13., можна помітити, що позитивні показники були лише протягом 2010 року, а також 2017-2018 років, і ще до початку пандемії Covid-19, у 2019 році індекс впав до 2,9, що свідчило про незворотні погіршення інвестиційної привабливості для України загалом. Станом на кінець 2020 року, Україна займає 64 місце із 191 за інвестиційною привабливістю серед країн світу за рейтингом Doing Business від The World Bank, проте це нижче, ніж майже всі європейські країни [50].

ЕВА також наводить перелік факторів, які найбільше впливають на стан інвестиційного клімату України – це високий рівень корупції, низький рівень страхування підприємницьких ризиків (в тому числі і гарантії збереження прав власності на приватну власність), наявність війни на сході України, часті зміни інвестиційного та податкового законодавства, висока волатильність курсу національної валюти (стає більш стабільною протягом останніх декількох років),

нестабільне макроекономічне і політичні середовища, нерозвинутість фондового ринку в Україні, високі ставки та вимоги в отриманні довгострокових кредитів, відсутність державних програм допомоги або пільгових режимів для виходу іноземних компаній на український ринок (наприклад, відсутність СЕЗ або програм окремих пільгових програм для іноземних інвесторів), а також існують неочевидні, проте теж дуже суттєві перепони для іноземного інвестування, як от висока бюрократизованість та складність загалом процесу відкриття рахунків для нерезидентів (однією з перепон якого є необхідність окремого підтвердження кожної трансакції), а також потреба постійного поновлення дозволу на тимчасове перебування в країні, що для невеликих компаній теж є достатньо непростою задачею [55].

Є також і декілька позитивних зрушень з боку законодавства, як от початок відшкодування ПДВ та переplat по податкових нарахуваннях і прийняття закону про валютну лібералізацію. Проте досі залишається декілька ключових очікувань іноземних інвесторів, які значно впливають на інвестиційну привабливість України, як от налагодження процесу приватизації (зробити цей процес більш прозорим там менш бюрократизованим), розробка законодавства для захисту об'єктів інтелектуальної власності (наразі в Україні високий рівень «піратства» стосовно засобів, котрі у більшості країн є платними послугами чи продуктами), прозорість виміру та зниження рівня тінізації економіки (тіньова економіка, порахована за методом МІМІС, за 2020 рік складає 50,03 % ВВП, за 2019 – 47,23 % [45], коли за розрахунками Міністерства розвитку економіки, середній відсоток за 4-ма методами розрахунку у 2019 році становить 29 %, що майже вдвічі менше за скориговані показники із методу МІМІС), стабілізація політичної системи, боротьба із контрабандою та впровадження судової реформи, на якій зав'язана значна частина внутрішніх проблем України.

Висновки до розділу 2

За результат проведеного дослідження в цьому розділі можна зробити висновок, що у 2020 році глобальні ПІІ знизилися значно більше, ніж світовий валовий внутрішній продукт або торгівля. Проведений аналіз розподілу ресурсів за рівнем розвитку економіки свідчить, що інвестори все ще більше довіряють менш ризиковим і менш прибутковим розвинутим економікам, відносно країн що розвиваються і малорозвинутих країн.

За результатами аналізу що зростання світового ВВП, а також економіки у 2022 сильно сповільниться відносно 2021 року і є ризик початку стагфляції, спричинений війною, яку почала 24 лютого росія. За розподілом ПІІ між секторами економіки, сектор послуг постійно нарощує свою частку і продовжить це робити забираючи інвестиції у добувного (первинного) сектору та обробного сектору економіки через меншу маржинальність і меншу ліквідність активів компаній, які в меншій мірі є віртуальними і тому гірше переживають зовнішні кризи, наприклад війну.

Поступово скорочується кількість грінфілд проектів, що показує недовіру інвесторів до світового економічного становища і відповідно небажання вкладатися із вищим ризиком.

До 2020 року, у структурі ПІІ в Україну 69 % складала інвестиції із Кіпру та Нідерландів, через які українці часто заводять свої є кошти, тому більшість від цих 69 % це насправді внутрішні інвестиції, для яких застосували більш вигідні умови оподаткування на етапі їх отримання – це відображає, що реальних ПІІ в Україні близько 30 % від номінального показника і тільки ці кошти справді розвивають економіку, а не повертаються в неї, раніше напів легально її покинувши.

Індекс інвестиційної привабливості від ЕВА в Україні нижче ніж майже у всіх європейських країн і він значно знизиться за результатами 2022 року, проте може значно покращитися у 2023 році і зрости до 4-4,5 завдяки напрямкам розвитку, які будуть визначені в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В
ПОВОЄННУ ВІДБУДОВУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ РІШЕННЯ

3.1. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови

Збільшення обсягів накопичених та залучених прямих іноземних інвестицій завжди було одним із стратегічних напрямів покращення соціально-економічного розвитку України. Проте в умовах недостатнього забезпечення потреб національної економіки у капіталовкладеннях за рахунок внутрішніх інвесторів, іноземні інвестори не збільшують свою присутність в Україні. Відповідно, вітчизняні підприємства мають обмежені можливості здійснювати модернізацію й технологічне оновлення виробничого процесу, що, своєю чергою, зумовлює збереження низької продуктивності їх роботи та не дозволяє подолати структурні деформації госпо- дарського комплексу нашої країни.

Інвестиційна діяльність в Україні відбувається в умовах воєнного стану, складної економічної ситуації та неефективного інституційного забезпечення, що підвищує ризик втрати капіталу не лише у довготерміновому періоді, а й у короткотерміновому. Тому, незважаючи на відносну стабільність обсягів накопичених ПІІ в економіці України упродовж 2015–2022 рр., щорічні надходження іноземних інвестицій характеризувалися тенденцією до зниження. Внаслідок сповільнення економічної діяльності в умовах пандемії covid-19 з української економіки у 2020 р. було виведено інвесторами 98 млн. дол. США, а через повномасштабну агресію російських військ в Україну – 1 млн. дол. США станом на другий квартал 2022 р. [71]. Після анексії Росією Криму та окупації частини Донецької і Луганської областей загальний обсяг ПІІ скоротився на 59 % – з 67 млрд дол. США у 2013 р. до 27 млрд дол. США у 2016 р. Дещо меншими були

обсяги виведення іноземного капіталу з економіки України у 2020 р. під час пандемії коронавірусу та у 2022 р. після початку війни. Основною реакцією іноземних інвесторів на нестабільність економіки України є виведення капіталу за кордон, що зменшує реінвестування прибутку в розвиток українських підприємств

Для економічного зростання України важливими є надходження ПІІ в реальний сектор економіки, тому в операційному плані «Національної стратегії збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну» визначено заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств, які виготовляють високотехнологічну продукцію та переробляють сільськогосподарську сировину в готові продукти харчування [64]. Урядом України розроблено «План відновлення України», який передбачає фінансування в обсязі 50 млрд дол. США на реалізацію проектів у межах

Національної програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» [67]. Станом на грудень 2022 року, сформовано банк інвестиційних проектів з розвитку секторів економіки з доданою вартістю, який включає 33 проекти, з яких 12 – у сфері інформаційних технологій та наукових досліджень, 13 – у сільському господарстві, 4 – у металургійній галузі, 3 – у машинобудуванні, 1 – у виробництві меблів [70].

Розроблення прогнозних сценаріїв зміни показників економічного зростання та обсягів надходження ПІІ в Україну під час війни утруднюється високим ризиком невизначеності та залежністю цих показників від терміну тривалості активних бойових дій, який не підлягає точному визначенню. У зв'язку з цим, у нашому дослідженні змодельовано гіпотетичну ситуацію на основі розрахунків прогнозних показників ВВП та обсягів ПІІ за умови завершення активної фази війни в Україні у 2023 р., що дозволить розпочати реалізацію запланованих українським урядом національних програм у рамках «Плану відновлення України» вже наступного року.

Згідно з оцінками фахівців Міністерства економіки України, «за підсумками перших трьох кварталів 2022 року падіння ВВП в Україні оцінюється на рівні 30 %» [66]. Використовуючи дані про обсяги ВВП України у фактичних цінах за 2021 р., що становили 199984,4 млн дол. США, отримуємо прогнозне значення ВВП у

2022 р., яке на 30 % менше порівняно з попереднім роком (139989,1 млн дол. США). Доповнимо отриманим прогнозним значенням динамічний ряд ВВП України у фактичних цінах та на цій основі побудуємо тренд зміни ВВП у 2010–2022 рр. Для отримання прогнозних значень ВВП України у 2023–2025 рр. екстраполюємо тренд на наступні три періоди за поліноміальною функцією другого порядку, яка має хоч і не високу ймовірність реалізації прогнозного сценарію (23,6 %), проте вищу порівняно з логарифмічною чи лінійною функцією (рис. 3.1.):

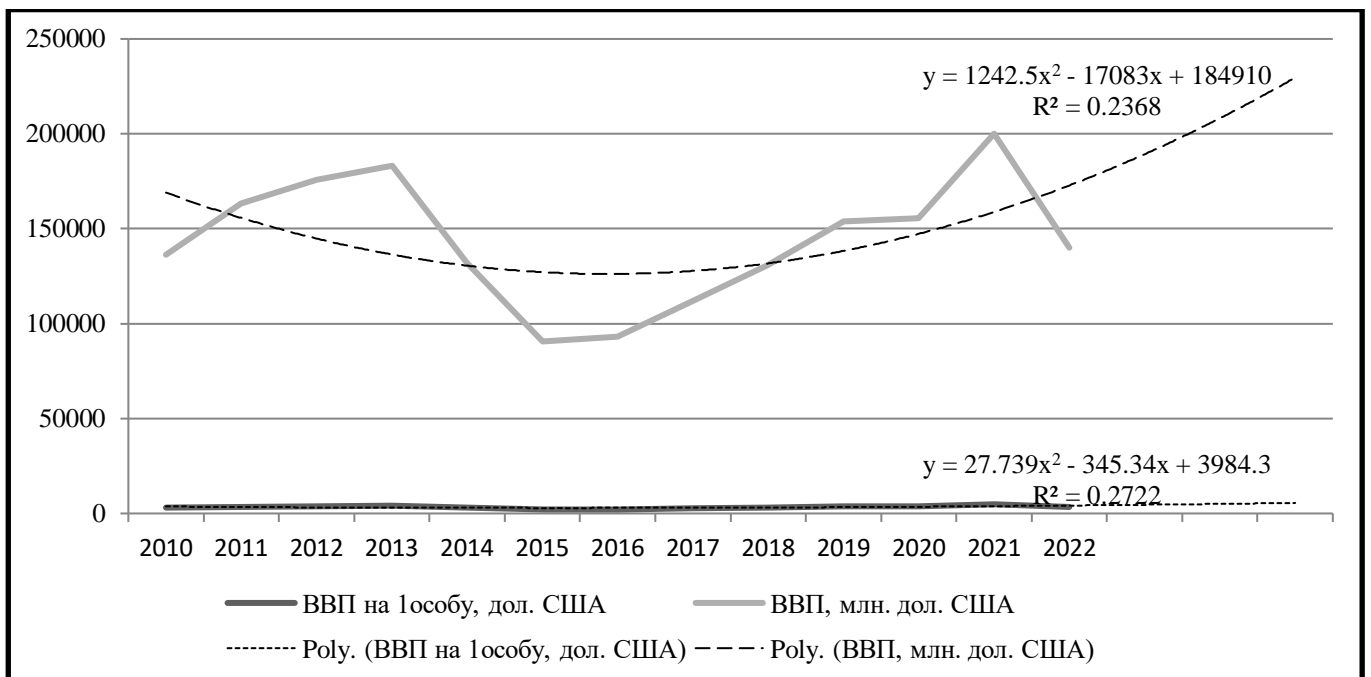

Рис. 3.1. Динаміка та прогнозний тренд показників економічного зростання України 2010–2025 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України URL: <https://ukrstat.gov.ua/>.

На основі отриманого рівняння розраховані прогнозні значення ВВП у фактичних цінах: 2023 р. – 189174,6 млн дол. США; 2024 р. – 208097,5 млн дол. США; 2025 р. – 229502,6 млн дол. США.

Очікуване значення показника ВВП України у розрахунку на одну особу у 2022 р. розраховано на основі отриманого вище прогнозного значення ВВП України у фактичних цінах (3384,85 дол. США). Застосовуючи метод екстраполяції тренду, визначимо прогнозні значення цього показника у 2023–2025 рр. на основі

поліноміальної функції другого порядку: 2023 р. – 4587,76 дол. США; 2024 р. – 5047,55 дол. США; 2025 р. – 5562,9 дол. США.

Для розрахунку прогнозних обсягів залишків ПП в економіці України у 2022 р. використаємо дані Міністерства фінансів України, згідно з якими станом на 6 місяців поточного року спостерігався вплив інвестицій в обсязі 210 млн дол. США. З огляду на це можемо припустити, що на завершення 2022 р. в економіці України обсяг накопичених ПП становитиме близько 46 млрд дол. США. Доповнимо цим значенням динамічний ряд, що складається зі статистичних даних про обсяг накопичених ПП в Україні та побудуємо графік зміни цього показника в 2010–2022 р. (рис. 3.2):

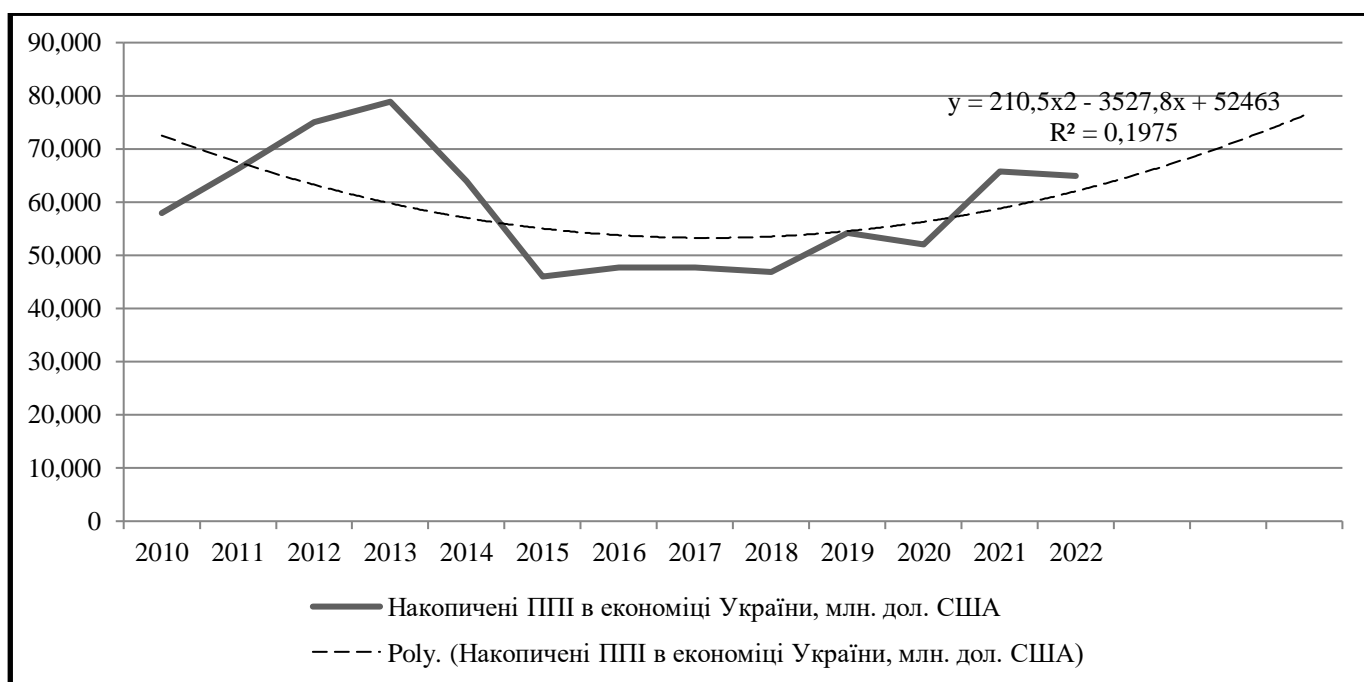

Рис. 3.2. Динаміка та прогнозний тренд обсягів накопичених ПП в економіці України у 2010–2025 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

Стохастична динаміка зміни обсягів накопичених ПП в економіці України дозволяє застосувати для прогнозування значень цього показника лише поліноміальну функцію другого порядку, оскільки екстраполяція тренду за такою залежністю має найвищу ймовірність (19,7 %) порівняно з логарифмічною, лінійною чи степеневою функціями. Зростаюча динаміка накопичених ПП в економіці

України у 2023–2025 рр. можлива за умови припинення активних бойових дій та початку реалізації інвестиційних проектів за участю іноземних інвесторів у рамках «Плану відновлення України». Використовуючи рівняння, що описує динаміку обсягу накопичених ПІІ в економіці України (див. Рис. 3.2.), розрахуємо прогнозні значення цього показника у 2023–2025 рр.: 2023 р. – 44331,8 млн дол. США; 2024 р. – 46908,5 млн дол. США; 2025 р. – 49906,2 млн дол. США. Прогнозні обсяги щорічних надходжень ПІІ в економіку України розраховані як різниця між обсягами накопичених ПІІ за відповідні періоди і становлять: 1669 млн дол. США у 2023 р.; 2576,7 млн дол. США у 2024 р.; 2997,7 млн дол. США у 2025 р. Звернемо увагу, що, за нашими розрахунками, у 2023 р. обсяг накопичених ПІІ зменшиться порівняно з 2022 р., що можемо вважати цілком реальним прогнозним сценарієм, оскільки повномасштабні воєнні дії не припиняються з 1 січня 2023 р. та не відбувається значного припливу інвестицій в Україну. Навіть за умови закінчення війни на весні чи влітку іноземним інвесторам потрібен час на вивчення умов інвестування в межах національних програм Плану відновлення України та ухвалення рішення про участь у цих проектах. У зв'язку з цим можемо очікувати незначних надходжень ПІІ наприкінці 2023 р. або вже на початку 2024 р.

З метою визначення необхідного розміру ПІІ для забезпечення економічного зростання України у повоєнний період проведемо регресійний аналіз. В якості залежної змінної використаємо статистичні дані про ВВП та ВВП у розрахунку на одного мешканця за 2010–2021 рр. (див. Рис. 3.1.) і розраховані нами прогнозні значення цих показників у 2022–2025 рр. Незалежні змінні описуються статистичними даними про обсяги ПІІ в економіці України за 2010–2021 рр. (див. Рис. 3.2.) та розрахунковими даними цих показників на прогнозний період 2022–2025 рр. У результаті регресійного аналізу, виконаного за допомогою програми «Statistica 7.0», отримано лінійне рівняння залежності ВВП України від обсягів ПІІ, залучених в економіку:

$$GDP = 1,970 + 0,926 \cdot FDI + 0,016 \cdot FDI\_flow. \quad (3.1.)$$

Водночас зауважимо, що невисоке значення коефіцієнта кореляції ($R=0,67$) свідчить про помірний зв'язок між ВВП та показниками ПІІ, а коефіцієнт детермінації ($R^2=0,44$) показує, що динаміка ВВП України упродовж досліджуваного періоду лише на 44 % зумовлена зміною накопичених ПІІ (FDI) та їхнім щорічним надходженням (FDI_flow), а на 56 % – іншими чинниками. Отже, збільшення на 1 % накопичених ПІІ сприяє зростанню ВВП на 0,93 %, а при збільшенні на 1 % щорічного припливу ПІІ відбувається зростання ВВП на 0,016 % за інших незмінних умов. Таким чином, відповідно до рівняння 1, для забезпечення зростання ВВП України у фактичних цінах на 35 % у 2023 р. порівняно з 2022 р. накопичені ПІІ в економіці повинні збільшитися на 15 % (з 46 млрд дол. США у 2022 р. до 52,9 млрд дол. США), а обсяги їх надходження за рік повинні становити 6899,2 млн дол. США. Враховуючи реальний сценарій скорочення залишків ПІІ у 2023 р. до 44,3 млрд дол. США та вплив ПІІ з економіки України в обсязі 1669 млн дол. США, щорічний приріст ВВП за рахунок іноземного інвестування становитиме 29,3 %.

Згідно з результатами регресійного аналізу також виявлено помірний прямий зв'язок ($R=0,60$) між ВВП України в розрахунку на одного мешканця та обсягами ПІІ:

$$GDP_{pc} = -1,261 + 0,879 \cdot FDI + 0,012 \cdot FDI\_flow. \quad (3.2.)$$

Як бачимо з рівняння 3.2., збільшення на 1% накопичених ПІІ сприяє зростанню ВВП у розрахунку на одного мешканця на 0,88 %, а при збільшенні на 1 % щорічного припливу ПІІ відбувається зростання ВВП на одного мешканця на 0,012% за інших незмінних умов. При цьому коефіцієнт детермінації ($R^2=0,40$) свідчить про те, що збільшення залежної змінної лише на 40 % залежить від зміни обсягів накопичених ПІІ та їх щорічних надходжень, а на 60 % – від інших факторів. Відповідно до отриманого рівняння, збільшення обсягів накопичених ПІІ в економіці України на 15 % в результаті надходження іноземних інвестицій у розмірі 6899,2 млн дол. США за 2023 р. забезпечить зростання ВВП у розрахунку на одного

мешканця за цей період на 33,2 % до 186569,7 млн дол. США. За збереження існуючої тенденції до скорочення залишків ПІІ у 2023 р. до 44,3 млрд дол. США та вплив ПІІ з економіки України в обсязі 1669 млн дол. США, річний приріст ВВП на одного мешканця за рахунок іноземного інвестування становитиме 27,8 %. Таким чином, результати розрахунку прогнозованої динаміки показників економічного зростання України на основі отриманих моделей не відрізняються істотно і підтверджують необхідність збільшення обсягів ПІІ в українській економіці, що можливо забезпечити в межах Плану відновлення України.

Як розглянуто вище, найбільше інвестиційних проектів для розвитку секторів з доданою вартістю в межах національних програм Плану відновлення України зареєстровано в металургійній сфері та ІТ-секторі. Тобто, саме цим галузям відводиться важлива роль у повоєнному відновленні української економіки. Тому актуальним завданням є прогнозування можливого обсягу залучених інвестицій у ці галузі на період 2023–2024 рр. та їхній вплив на економічне зростання. З огляду на високу додану вартість, що створюють підприємства машинобудування, також доцільно розробити прогноз надходження ПІІ в цю галузь промисловості, хоча наразі зареєстровано лише три інвестиційні проекти, а інформація про участь у них іноземних інвесторів відсутня.

Використовуючи дані про накопичені ПІІ в металургійній і машинобудівній галузях та в ІТ-сфері у 2010–2021 рр., за допомогою екстраполяції тренду цих показників визначимо найімовірніші тенденції їх зміни на наступні три роки.

Найімовірнішими трендами зміни обсягів ПІІ в досліджувані галузі є зміна їх значень за степеневою (металургія та ІТ-сектор) та експонентною (машинобудування) функціями. При цьому для металургійної промисловості у 2023–2025 рр. зміна накопичених ПІІ очікується за спадаючою динамікою з ймовірністю 67%. Водночас, очікується позитивна зміна обсягів накопичених ПІІ у машинобудуванні та ІТ-сфері з ймовірністю 32,4% та 83,1% відповідно. На основі отриманих рівнянь розраховано прогнозні значення накопичених ПІІ: у металургійній промисловості – 2970,8 млн дол. США (2023 р.), 2844,3 млн дол. США (2024 р.), 2904,7 млн дол. США (2025 р.); у

машинобудуванні – 1182,495 млн дол. США (2023 р.), 1205,056 млн дол. США (2024 р.), 1228,049 млн дол. США (2025 р.); в інформації та телекомунікації – 3135,8 млн. дол. США (2023 р.), 3200,7 млн дол. США (2024 р.), 3262,6 млн дол. США (2025 р.). Отже, згідно з проведеними розрахунками найбільш динамічно у 2023–2025 рр. зростатиме обсяг накопичених ПІІ в ІТ-секторі, дещо нижчі темпи зростання очікуються в машинобудуванні, а для металургійної галузі характерною буде нестабільна динаміка зі зниженням у довготерміновому періоді, якщо розглядати увесь досліджуваний період (рис. 3.3.):

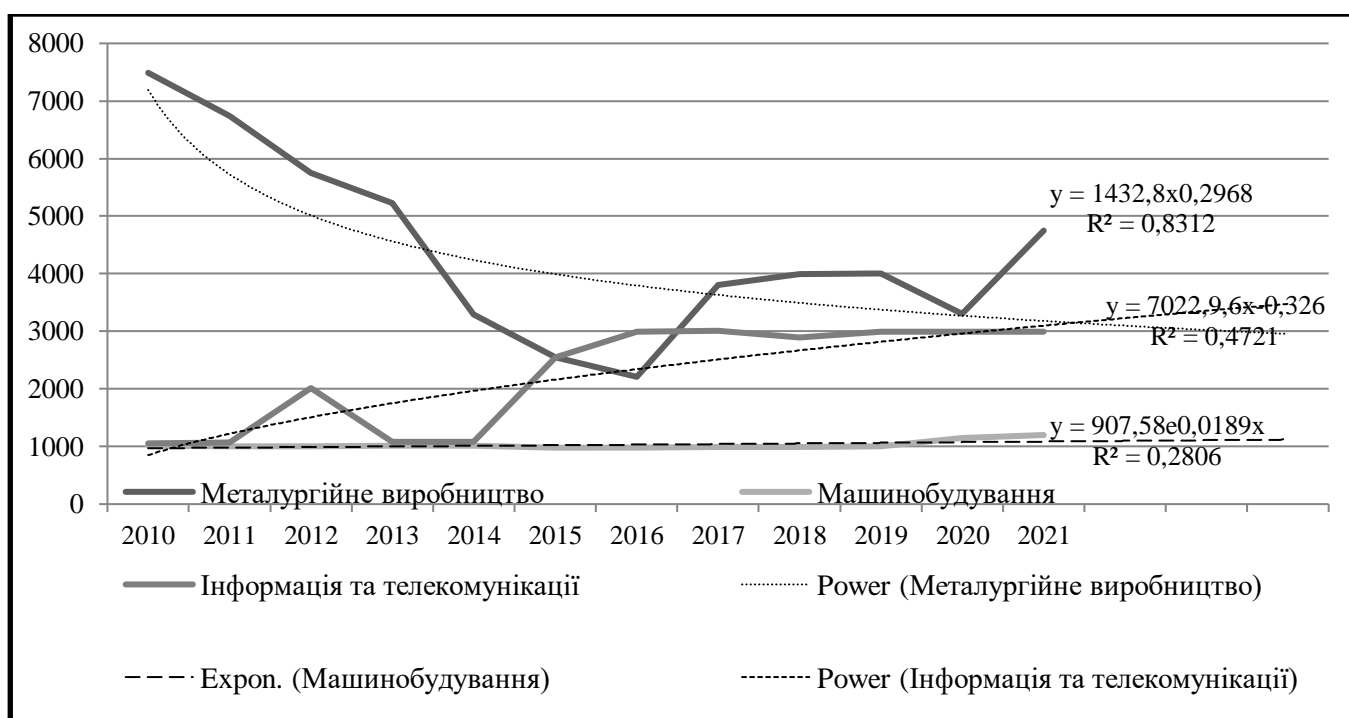

Рис. 3.3. Динаміка та прогнозний тренд обсягів накопичених ПІІ в основних галузях економіки України у 2010–2025 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

З метою визначення впливу структурних змін у накопичених ПІІ на забезпечення економічного зростання України у повоєнний період проведемо регресійний аналіз. В якості залежної змінної використаємо статистичні дані про ВВП та ВВП у розрахунку на одного мешканця за 2010–2021 рр. і розраховані нами прогнозні значення цих показників у 2022–2025 рр. Незалежні змінні опишемо статистичними даними про обсяги накопичених ПІІ в основних галузях економіки

України за 2010–2021 рр. (див. Рис. 3.3.) та розрахунковими даними цих показників на прогнозний період 2022–2025 рр. У результаті регресійного аналізу не виявлено статистично значущого впливу на економічне зростання України обсягів накопичених ПІІ в металургійній галузі та в ІТ-секторі за умови зміни їхніх обсягів згідно з побудованими трендами. Зокрема, це пояснюється тим, що розраховані прогнозні обсяги накопичених ПІІ в цих галузях є недостатніми для забезпечення економічного зростання нашої країни. Водночас, регресійний аналіз дозволив виявити позитивний вплив зміни обсягів накопичених ПІІ в машинобудуванні на динаміку ВВП України. Це означає, що збільшення обсягів ПІІ в машинобудування хоча б на такому рівні, як було прогнозовано, відчутно впливатиме на економічне зростання України.

За нашими розрахунками, лінійне рівняння залежності ВВП України від обсягів накопичених ПІІ в машинобудуванні ($FDImach$) показує, що при збільшенні на 1 % обсягів ПІІ у цю галузь промисловості відбуватиметься зростання обсягів ВВП у фактичних цінах на 1,395 % за інших незмінних умов:

$$GDP = 2,194 + 1,395 \cdot FDImach. \quad (3.3.)$$

При цьому значення коефіцієнта кореляції ($R=0,76$) наявність істотного зв'язку між залежною та незалежною змінними, а коефіцієнт детермінації ($R^2=0,58$) показує, що динаміка ВВП України на 58 % залежала від обсягу ПІІ, накопичених у машинобудуванні, а на 42 % – від інших факторів.

Згідно з результатами регресійного аналізу також виявлено безпосередню залежність ВВП України у розрахунку на одного мешканця від обсягів ПІІ в машинобудування:

$$GDP_{pc} = -2,831 + 1,577 \cdot FDImach. \quad (3.4)$$

Як бачимо з рівняння 3.4., збільшення на 1% ПІІ в машинобудуванні забезпечує зростання ВВП у розрахунку на одну особу приблизно на 1,58 % за

інших незмінних умов. Коефіцієнт кореляції ($R=0,79$) свідчить про істотний зв'язок між змінними, а коефіцієнт детермінації ($R^2=0,62$) показує, що зміна ВВП у розрахунку на одну особу на 62 % залежить від накопичених ПІ в машинобудуванні, і на 38 % – від інших чинників.

Отже, як показали результати проведеного дослідження, у період повоєнного відновлення економіки України найефективнішими стануть інвестиційні проекти із залученням ПІ у машинобудуванні, що відповідає стратегічним пріоритетам прямого іноземного інвестування, зокрема у високотехнологічні галузі промисловості. У зв'язку з цим, на державному рівні повинні бути розроблені та запроваджені податкові преференції для вітчизняних та іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти з виробництва електричного устаткування та обладнання, електронних пристроїв, виробництво військової техніки та продукції подвійного призначення.

3.2. Проблеми залучення інвестицій в Україну та стратегія їх рішення

Необхідність відновлення господарської діяльності України породжує різноманітні привабливі інвестиційні проекти, спрямовані на внесок у формування нової економіки вільної європейської країни. Реалізація таких проектів стане невід'ємною частиною плану відновлення, його рушійною силою у розвитку підприємництва та залученні українського бізнесу до регіональних і глобальних ланцюжків поставок. Щорічні приватні інвестиційні проекти, спрямовані на відбудову України, вартістю десятки мільярдів доларів США – це яскрава можливість, яка потребує ретельної підготовки та якісної реалізації. Сьогодні весь світ говорить про український народ, його мужність і стійкість у боротьбі за мирне майбутнє. Поки Україна героїчно захищає цінності демократії та людяності, її економіка має продовжувати зростати.

Наразі відбулися дві важливі віхи. Україна отримала статус кандидата в ЄС у червні 2022 року, а власну пропозицію щодо післявоєнного відновлення представила на конференції в Лугано в липні. Тепер Україні доведеться виконувати

два одночасних завдання: виконання критеріїв вступу та проходження післявоєнної реконструкції. У Луґано представники ЄС одночасно зобов'язалися організувати ширші міжнародні зусилля з надання допомоги Україні. Таким чином, ЄС не лише зобов'язався виявляти солідарність, але й позиціонуватися, щоб звести дві стратегічні цілі до взаємного доповнення.

Ефективні інституції гарантують відповідне управління та прозорість фінансування, а також дотримання верховенства права. Війна дещо продемонструвала стійкість українського уряду до прийняття рішень, але також продемонструвала постійні проблеми з безгосподарністю та корупцією. Перш за все, це продемонструвало вирішальну роль громадянського суспільства та місцевого самоврядування у військових діях. Все це слід враховувати при організації фінансування післявоєнного відновлення підприємств України.

Незважаючи на те, що в Україні досі існує централізована система управління, війна продемонструвала ключову роль місцевої влади. Території зі слабкою місцевою владою були легко окуповані Росією, а з сильною владою виявилися стійкими.

Наразі в цьому напрямку проведено небагато реформ, і на цьому рівні легко помітити дві ключові проблеми. По-перше, була низька інституційна спроможність на рівні прийняття рішень на основі даних та низький рівень кваліфікації місцевих чиновників. Обидва виграють від фінансування ЄС та підвищення кваліфікації через різні форуми, семінари та програми співпраці.

Перш за все, громадянське суспільство, бізнес різних рівнів, виявились ключовими у підтримці та часто суттєво доповнювали дії центральної влади. Зокрема, багато приватних підприємців успішно організували гуманітарну допомогу та допомогу біженцям в умовах війни, особливо за межами великих міст і в регіонах зі слабким місцевим самоврядуванням. Проте всі ці суб'єкти громадянського суспільства потребують постійної матеріальної та кадрової підтримки, яка могла б забезпечити виконання їхніх завдань під час війни та післявоєнного відновлення.

Однак війна також продемонструвала стратегічну позицію України в глобальних ланцюгах поставок. Інвестиції в покращення цієї позиції та її розвиток у

напрямку вищої доданої вартості та інтеграції з єдиним ринком ЄС мають вирішальне значення. Російське вторгнення не тільки знищило значну частину промислової бази в Східній Україні, але й систематично атакувало український аграрний сектор, намагаючись перекрити йому доступ до світових ринків. Це призвело до глобального дефіциту продовольства та зростання цін у всьому світі. Водночас IT-індустрія виявилася стійкою до війни, демонструючи перспективи розвитку післявоєнної відбудови.

Враховуючи інформацію зазначену вище, існує необхідність розробити плани економічної реконструкції українського бізнесу різного ступеня деталізації та з дуже різними оцінками потреб у фінансуванні.

Головною метою відбудови має бути трансформація економіки та суспільства України шляхом модернізації – не лише її інфраструктури, а й економічних, політичних та соціальних інститутів, таким чином забезпечуючи рішучий відрив від радянського минулого України та відкриваючи їй шлях до приєднання до ЄС. В певному сенсі, Україна має унікальний шанс позбавитися радянської спадщини, в тому числі модернізувати або ж повністю побудувати нові підприємства, які за своєю структурою будуть подібні до європейських.

Українці мають лідирувати у визначенні пріоритетів реконструкції підприємств. Українське представництво має бути різноманітним, включати як національних, так і місцевих урядовців, а також лідерів громадянського суспільства та приватного сектору. Настанови західних партнерів також будуть відігравати важливу роль, але саме Україна повинна встановити пріоритети щодо відновлення української промисловості.

Країни та різні світові фінансові організації повинні суворо та спільно контролювати свою допомогу у відбудові, щоб забезпечити досягнення цілей програми та попередження корупції в Україні. Основні елементи ефективного нагляду включають прозорі процеси закупівель і фінансового менеджменту, чіткі віхи досягнень і незалежні механізми нагляду та аудиту.

Реконструкція підприємств потребуватиме часу але продовження допомоги на невизначений термін підірвало б здатність України досягти самодостатності

Допомога, принаймні на ранніх етапах реконструкції, повинна надаватися насамперед у формі грантів, щоб уникнути обтяжування України неконтрольованими боргами. Для уникнення протиріччя та забезпечення ефективного нагляду країни-донори повинні координувати управління своєю допомогою на реконструкцію. Але плани суттєво відрізняються щодо того, як має бути структурована ця координація та хто має її очолити.

Варто також пригадати План Маршалла – програма США з 1947 по 1951 роки з відновлення Європи після спустошення внаслідок Другої світової війни. Така опція часто згадується як джерело натхнення для відбудови України та її господарської діяльності, але адміністративно він був протилежним нинішній ситуації.

Одна країна – Сполучені Штати була донором, а 16 європейських країн – реципієнтами. В Україні одна нація буде одержувачем, а багато країн і міжнародних установ будуть донорами, що створює проблему координації.

Стратегічні кроки, спрямовані на відновлення української економічної системи та критичної інфраструктури будуть суттєво відрізнятися від тих, які було передбачено планом Маршалла, оскільки їх необхідність зумовлена різним характером конфлікту та руйнувань. У відповідності до позиції українського економіста О. Куща, план Маршалла для України буде полягати у спрощенні процедури вступу до Європейського Союзу, а також повноцінній інтеграції до європейського економічного простору. Так, О. Кущем виділено цілу низку сфер, в яких Україна потребуватиме допомоги з метою максимально ефективного післявоєнного розвитку економічної системи, якими є наступні:

1. Гуманітарна. Надання гуманітарної допомоги Україні, яку зараз виділяють США та країни Європи. В основному це стосується розміщення та забезпечення соціального захисту українських біженців, забезпечення цивільного населення України та військових медикаментами, засобами тривалого зберігання, засобами гігієни, одягом.

2. Інфраструктура. Навіть за приблизними підрахунками, для відновлення інфраструктури України знадобляться десятки мільярдів доларів. Наразі неможливо

повністю оцінити завдані збитки, оскільки в окремих регіонах країни досі тривають активні бойові дії.

3. Технологія. Багато в чому відбудова української промисловості повинна відбуватися через залучення американських і європейських підприємств. Окрім цього, в Україну можна буде перемістити низку компаній, які вирішили припинити свою діяльність у росії внаслідок вторгнення. Україна здатна стати справжнім виробничим хабом для західних країн, у якому на основі взаємовигідного партнерства вироблятиметься українська технологічна продукція.

4. Торгівля. Партнери мають відкрити свої ринки для українських товарів та послабити мита. Можливість реалізовувати українські товари на британському, американському та європейському ринках за спрощеними квотами дала б потужний поштовх для розвитку українського ринку в післявоєнний період.

5. Інвестиції. Інвестори будуть дуже неохоче заходити на ринок країни, яка нещодавно була спустошена війною. Тому країни-донори повинні активізуватися і гарантувати повернення цих інвестицій. Це допоможе знизити ризики для потенційних інвесторів в українську економіку та розвіяти занепокоєння [39].

6. Полегшення боргу. Списання зовнішніх боргів України перед приватними та державними кредиторами буде надзвичайно корисним. Однак це найоптимістичніший сценарій. Проте, з іншого боку Україна все ж таки може розраховувати на певні поступки з боку інших держав та міжнародних фінансових інституцій у цьому питанні [58].

На думку автора, існують чотири «критичні напрямки» реконструкції:

1) фундаментальне реформування державних фінансів і фінансового сектора України, у тому числі через нижчу та більш справедливую податкову ставку та меншу залежність від вітчизняних банків;

2) стимулювання виходу на територію та зростання нових технологічно просунутих підприємств для використання торговельних можливостей з ЄС;

3) відбудова державних соціальних послуг, особливо якісної системи освіти та мережі закладів охорони здоров'я;

4) створення стійкої енергетичної, транспортної та іншої інфраструктури, яка відповідає «зеленій угоді» ЄС.

Відновлення підприємств є унікальною можливістю радикально модернізувати виробничий потенціал України, щоб наблизити її до технологічного кордону та закласти основи для довгострокового зростання.

Успіх залежатиме від здатності України експортувати до ЄС, тому Україна повинна мати стимули для приведення свого нормативно-правового середовища до стандартів ЄС. Потрібно заохочувати та полегшувати приплив іноземного капіталу та передачу технологій шляхом субсидування та страхування інвестицій та шляхом приватизації двох великих державних банків України [43].

Ключем до модернізації, як зазначено раніше, стане заміна залишків радянського минулого України «ліберальною економічною структурою», яка включає реформування податкового кодексу та законодавства про працю, надання більших політичних і економічних повноважень місцевим органам влади. Покращення ефективності підприємств має включати надійне транспортне сполучення (залізниці, дороги, трубопроводи та мости) та відновлений житловий сектор, лікарні та школи, щоб залучити переміщених українців назад до їхніх довоєнних місць проживання.

На сьогоднішній день процес розбудови в Україні економіки має ґрунтуватися на трьох основних елементах, що у своїй сукупності становлять єдину систему:

1) Західними урядами, Європейським Союзом, міжнародними фінансовими інституціями та Україною має бути призначено координатора вищого рівня (підпорядковуючись безпосередньо прем'єр-міністрам або президентам, щоб подолати бюрократичні розбіжності), який би відповідав за зусилля всього уряду, спрямовані на відновлення економіки нашої держави. Саме це могло би забезпечити трансформацію теоретичної «платформи» Європейського Союзу на реальність.

2) Координатори від Європейського Союзу та національні координатори повинні сформувати координаційну раду – не орган прийняття рішень, а дорадчу групу для обговорення потреб України та розв'язання окремих питань, що виникають в інвесторів. Кожен донор діятиме національними засобами з метою

практичної реалізації засад прозорості та підзвітності; не передбачено створення єдиного централізованого фонду. Проте, такі заходи можливо об'єднати разом, досягаючи стратегічних цілей за умови, що їх буде реалізовано у відповідності до потреб та розроблених кроків. На сьогоднішній день тривають обговорення щодо створення трастового фонду для України, проте, імовірно, за такі кошти буде фінансуватися виключно розвиток основної інфраструктури.

3) Координаційну раду має консультувати незалежний орган, який складається з представників приватного сектору та експертів, одночасно здійснюючи представництво їх інтересів. Такі особи будуть набагато вправнішими у визначенні перешкод для інвестицій і пропонувати рішення, ніж будь-який уряд. Менталітет має бути не «зверху вниз», а «знизу вгору». В даному випадку метою має виступати усунення перепон у процесі економічного розвитку, а також використання ресурсів у тих сферах, де існує потреба [40].

Навіть в умовах воєнного стану економіка України має бути децентралізованою. Це зумовлено тим, що західні партнери не бажають ризикувати, проте готові здійснювати виплати для приватного сектору за зниження рівня ризиковості, проведення перехідних та транзакційних витрат, а також фінансування масштабних проєктів розвитку. Отже, перед Україною постає завдання прийняти необхідні рішення на національному рівні з метою розширення можливостей приватного сектору [44].

Одним із перспективних заходів, який мають реалізувати Сполучені Штати Америки, виступає масштабна рекапіталізація Western NIS Enterprise Fund з метою направлення інвестиційного капіталу на потреби малого і середнього бізнесу (чи створення нового Ukraine Enterprise Fund). Зазначена модель вже не одноразово підтвердила свою ефективність у сфері розвитку приватного бізнесу в країнах Центральної та Східної Європи, а, отже, цілком може бути використана в Україні [46]. Іншим механізмом може бути конфіскація активів російського центрального банку на Заході, які зараз заморожені, на загальну суму близько 300 мільярдів доларів. У разі конфіскації ця величезна сума негайно забезпечить великі обсяги капіталу для інвестицій у відновлення України. Незважаючи на те, що деякими

юристами висловлювалася позиція стосовно можливості створення неприйняттого прецеденту для арешту та відібрання суверенних активів, проте необхідно враховувати той факт, що усі дії Росії щодо неспровокованого вторгнення Росії та вчинення цілої низки військових злочинів на території України, також є прикладом безпрецедентного порушення міжнародного законодавства [47].

У межах провадження незалежної аналітичної діяльності, спеціалістами Національного банку України було розроблено певні напрями функціонування української економіки на протязі 2022-2024 років [54]. Так, експертами визначено, що ефективність будь-якого плану післявоєнного відновлення напряму залежить від специфіки розгортання основних сценаріїв, в межах яких має місце збереження наступних трендів:

- повноцінне відновлення функціонування морських портів, переважно чорноморських, вже на початку 2023 року. Вже протягом 2023-2024 років має спостерігатися суттєве зниження без пекових ризиків;

- обрання стратегій реалізації економічної політики держави, у тому числі й активізація використання ринкового механізму запозичень для покриття дефіцитної частки бюджету, проведення фіскальної консолідації та зменшення обсягу квазіфіскального дисбалансу, а також повернення до більш традиційних принципів режиму інфляційного таргетування з плаваючим курсоформуванням та поетапним припиненням емісійного фінансування потреб бюджету;

- подальше отримання фінансової підтримки від іноземних партнерів з метою покриття бюджетних витрат і перекриття розривів у платіжному балансі; зниження темпів інфляції не зважаючи на те, що за прогнозами експертів у 2022 році інфляція перевищить 30 %, а можливість приведення до раніше встановленого Національним банком України показника у 5 % є неможливою;

- поступове нівелювання економічних втрат протягом 2023-2024 років. При цьому, зазначене припущення має більше гіпотетичний характер, оскільки є неможливим реально оцінювати втрати людського і промислового потенціалу, що зумовлено продовження окупації на частині територій та існуванням безпекових

ризиків. Так, за оцінками експертів темпи післявоєнного відновлення економічної системи України можуть становити 5-6 % на рік [41].

У процесі реалізації запланованих заходів у напрямку стабілізації економічної системи та формування умов для сприяння відновлення активності ведення бізнесу, збільшення кількості суб'єктів господарювання та показників їх рентабельності, повернення попередніх показників рівня довіри бізнесу до органів державної влади та управління, а також повноцінного подолання кризових явищ, актуальним питанням виступає необхідність реалізації цілої низки реформ. Враховуючи саме особливості післявоєнного етапу, найбільш актуальними виступають трансформації в організації ринку праці, регулювання бізнес-процесів, управління державним майном, а також розвитком промислового сектору. Отже, процес післявоєнного відновлення та подальшого розвитку економічної системи України передбачає наступні напрями реформування:

1) Відновлення: протягом 12-ти місяців після завершення воєнних дій має бути забезпечено відновлення безпечного середовища з метою комфортної життєдіяльності населення на ведення бізнесу.

2) Зростання: забезпечення зростання внутрішнього валового продукту до 500 млрд. дол.. США у 2032 році, а також можливість економіки у подальшому генерувати високі показники економічного зростання.

3) Європа: досягнення повного узгодження із економічними критеріями членства у Європейському Союзі, набуття повноправного членства, а також максимальне поглиблення економічних відносин із країнами G8 [69].

У випадку дотримання раціонального підходу до обрання інструментарію для реалізації реформ економічного сектору та оперативного коригування наслідків, протягом короткострокової перспективи український економічний сектор можливо буде стабілізувати. Отже, за умови дотримання оптимального сценарію розвитку подій та зниження безпекових ризиків протягом першого півріччя 2023 року можливо буде досягти наступних результатів, у 2023-2025 роках:

- зупинення зменшення обсягів виробництва продукції, збільшення їх обсягів, формування нового інноваційно розвинутого бізнесу, підвищення показників наукоємності виробничої діяльності;
- відбудова, повна або часткова модернізація пошкоджених та зруйнованих промислових й інфраструктурних об'єктів;
- відновлення розірваних ланок постачання товарів, збільшення обсягів пропускнуої здатності логістичної системи;
- збереження контролю та управління інфляційними процесами;
- забезпечення прозорості та відкритості проведення закупівель за кошти інвесторів у рамках реалізації відновлювальних проектів;
- спрощення та прозорість механізмів регулювання, що зумовлює зростання іноземних інвестицій;
- збереження робочих місць, підвищення рівня зайнятості населення та легалізації трудових відносин, в основу чого має бути покладено розвиток цифрових технологій у процесі контролю на ринку праці;
- реалізація усіх передбачених економічних передумов у напрямку відкриття чотирьох свобод стосовно вільного руху товарів, робіт, послуг та капіталів, переміщення робочої сили, а також підписання договору про приєднання України до Європейського Союзу до кінця 2024 року [63].

Висновки до розділу 3

В умовах воєнного стану та погіршення інвестиційного клімату надходження ПІІ в економіку України істотно зменшилися. Для відновлення економіки України після завершення війни необхідно забезпечити не лише сприятливі умови для збільшення обсягу залучених ПІІ, але й для спрямування іноземного капіталу в галузі промисловості, що випускають продукцію з високою доданою вартістю. Вагоме значення ПІІ для забезпечення економічного зростання України в повоєнний період підтверджено результатами проведеного дослідження. Моделювання залежності економічного зростання від обсягів залучених ПІІ в економіку України

на основі статистичних даних за 2010–2021 рр. та з урахуванням прогнозного періоду (2023–2025 рр.) за умови завершення війни у 2023 р. дозволяє зробити такі висновки: для забезпечення зростання ВВП України у фактичних цінах на 35% у 2023 р. порівняно з 2022 р. накопичені ПІІ в економіці повинні збільшитися на 15%; збільшення обсягів накопичених ПІІ в економіці України на 15 % у 2023 р. забезпечить зростання ВВП у розрахунку на одного мешканця за цей період на 33,2 %; збільшення на 1 % накопичених ПІІ у машинобудуванні сприятиме зростанню ВВП та ВВП на одного мешканця відповідно на 1,4 % та 1,6 %. Отже, ПІІ стануть одним з ефективних інструментів забезпечення економічного зростання за умови істотного збільшення їх загальних обсягів, а також нарощування інвестицій.

У зв'язку із вищевикладеним пріоритетними напрямками роботи не лише для уряду, але й для бізнесу, виступає потреба у кооперації зусиль для подальшого формування стратегічних кроків післявоєнного відновлення економіки. Процес перезавантаження української економічної системи зумовлює виникнення необхідності вчинення від уряду дій, що спрямовані на зміцнення довіри інвесторів, у тому числі шляхом забезпечення дотримання засад верховенства права, ухвалення необхідних законодавчих актів та здійснення реформ, що сприяють інтеграції економіки України до Європейського Союзу, водночас усуваючи регуляторні та бюрократичні перепони для інвесторів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Прямі іноземні інвестиції - капіталовкладення, що здійснюються у високоефективні іноземні проекти, які спрямовані на створення, розширення чи модернізацію виробництва, розробку інтелектуального продукту або вкладення в «людський капітал», результатом використання яких є як матеріальний, так і моральний прибуток (дохід, дивіденди). Класифікація інвестицій проводиться на різних засадах, що визначаються цілями і завданнями управління. Найбільш поширеною в економічній літературі є класифікація інвестицій за об'єктами вкладення коштів, періодом інвестування, формою власності інвесторів, регіональною ознакою, ступенем надійності, характером участі іноземного інвестора в інвестиційному процесі, відповідно до корпоративної стратегії, залежно від цілей інвестування.

2. Залучення іноземного капіталу має як переваги, так і недоліки. Приплив іноземних інвестицій стимулює науково-технічний прогрес, внутрішнє інвестування країни, забезпечує створення додаткових робочих місць, сприяє інтеграції до міжнародних ринків капіталу. Перевагами є запровадження сучасних технологій, підвищення рівня кваліфікації робочої сили та зайнятості, організаційного та управлінського досвіду, збільшення рівня комплексного використання сировинних ресурсів. До недоліків можна віднести посилення експлуатації сировинних ресурсів, підвищення рівня конкуренції на ринку та витіснення внутрішніх виробників і постачальників, відтік частини прибутків за кордон.

3. У 2020 році глобальні ПІІ знизилися значно більше, ніж світовий валовий внутрішній продукт або торгівля. Проведений аналіз розподілу ресурсів за рівнем

розвитку економіки свідчить, що інвестори все ще більше довіряють менш ризиковим і менш прибутковим розвинутих економікам

4. Зростання світового ВВП, а також економіки у 2022 сильно сповільниться відносно 2021 року і є ризик початку стагфляції, спричинений війною, яку почала 24 лютого росія. За розподілом ПІІ між секторами економіки, сектор послуг постійно нарощує свою частку і продовжить це робити забираючи інвестиції у добувний (первинний) сектор та обробний сектор економіки через меншу маржинальність і меншу ліквідність активів компаній, які в меншій мірі є віртуальними і тому гірше переживають зовнішні кризи, наприклад війну.

Поступово скорочується кількість грінфілд проектів, що показує недовіру інвесторів до світового економічного становища і відповідно небажання вкладатися із вищим ризиком.

5. До 2020 року, у структурі ПІІ в Україну 69% складала інвестиції із Кіпру та Нідерландів, через які українці часто заводять свої є кошти, тому більшість від цих 69% це насправді внутрішні інвестиції, для яких застосували більш вигідні умови оподаткування на етапі їх отримання – це відображає, що реальних ПІІ в Україні близько 30% від номінального показника і тільки ці кошти справді розвивають економіку, а не повертаються в неї, раніше напівлегально її покинувши.

Індекс інвестиційної привабливості від ЕВА в Україні нижче ніж майже у всіх європейських країн і він значно знизиться за результатами 2022 року, проте може значно покращитися у 2023 році і зрости до 4-4,5 завдяки напрямкам розвитку, які будуть визначені в наступному розділі.

6. В умовах воєнного стану та погіршення інвестиційного клімату надходження ПІІ в економіку України істотно зменшилися. Для відновлення економіки України після завершення війни необхідно забезпечити не лише сприятливі умови для збільшення обсягу залучених ПІІ, але й для спрямування іноземного капіталу в галузі промисловості, що випускають продукцію з високою доданою вартістю. Вагоме значення ПІІ для забезпечення економічного зростання України в повоєнний період підтверджено результатами проведеного дослідження. Моделювання залежності економічного зростання від обсягів залучених ПІІ в

економіку України на основі статистичних даних за 2010–2021 рр. та з урахуванням прогнозного періоду (2023–2025 рр.) за умови завершення війни у 2023 р. дозволяє зробити такі висновки: для забезпечення зростання ВВП України у фактичних цінах на 35 % у 2023 р. порівняно з 2022 р. накопичені ПІІ в економіці повинні збільшитися на 15 %; збільшення обсягів накопичених ПІІ в економіці України на 15 % у 2023 р. забезпечить зростання ВВП у розрахунку на одного мешканця за цей період на 33,2 %; збільшення на 1 % накопичених ПІІ у машинобудуванні сприятиме зростанню ВВП та ВВП на одного мешканця відповідно на 1,4 % та 1,6 %. Отже, ПІІ стануть одним з ефективних інструментів забезпечення економічного зростання за умови істотного збільшення їх загальних обсягів, а також нарощування інвестицій.

7. У зв'язку із вищевикладеним пріоритетними напрямками роботи не лише для уряду, але й для бізнесу, виступає потреба у кооперації зусиль для подальшого формування стратегічних кроків післявоєнного відновлення економіки. Процес перезавантаження української економічної системи зумовлює виникнення необхідності вчинення від уряду дій, що спрямовані на зміцнення довіри інвесторів, у тому числі шляхом забезпечення дотримання засад верховенства права, ухвалення необхідних законодавчих актів та здійснення реформ, що сприяють інтеграції економіки України до Європейського Союзу, водночас усуваючи регуляторні та бюрократичні перепони для інвесторів.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 16.10.2020 р. №1560-XII. ВВР.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
4. Закон України «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні» від 17.12.1993 р. № 3744-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
5. Аванесова І.В Інвестиційні стратегії ТНК в умовах глобалізації /І. В. Аванесова// Економічний простір – №23/1. – 2019. – С. 40-48
6. Амеліна І.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Амеліна І.В., Попова Т.Л., Владимиров С.В. – К. : «Центр учбової літератури» – 244 с.
7. Беліма М. Регіональний розвиток України та прямі іноземні інвестиції / М. Беліма // Економіка. Фінанси. Право. – 2021. – С. 99-116
8. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні // Ефективна економіка. – 2020 – С. 24-29
9. Глуха Г.Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання / Г.Я. Глуха. // Економічний нобелівський вісник. –2019. – №1. – С. 113-121
10. Гриньова В.М. Інвестування. /Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко П., Коюда О.П.Інвестування. / За ред. В.М. Гриньової. – Х.: ХДЕУ. –2008. – 311 с.
11. Гриценко В. Інвестиційні інститути на міжнародному ринку фінансових послуг / В. Гриценко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2021 – С. 33-39
12. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Ринок: Макроекономічна модель / Пер. з англ. В. Лукашевича та інші. – 2011. –50 с.

13. Економіка підприємства/ За ред. О.Ф. Покропивного. – К.: «Хвиля-Прес», Донецьк: МП "Поиск", – 2005. – С. 230-245
14. Іващенко А.І. Стратегія формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні / Іващенко А.І. – Часопис економічних реформ. – 2019. – С.11-27
15. Ковалишин П. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування / П. Ковалишин // Економіст. – 2014. – № 2. – С. 44-47
16. Кравців В.С. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія / В.С.Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов. – Львів: ІРД НАН України. – 2013 – 109 с.
17. Крутик А.Б. Інвестиції та економічне зростання підприємства. / А.Б. Крутик, Е.Г. Нікольська. Серія «Підручники для університетів. Спеціальна література»: Монографія. – К.: Вид-во «Лань». – 2021. – 201 с.
18. Лук'яненко І.Г. Сучасні економетричні методи в фінансах: навчальний посібник / І.Г. Лук'яненко, Ю.О. Городніченко. – К.: ЦУЛ – 2002. – 211с.
19. Майорова Т.В. Залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації/ Майорова Т.В. // Вісник КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2021. – № 1. – С. 89-93
20. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Економікс: Принципи, проблеми та/ Пер. з англ. В. Лукашевича та інші. 2011. – С. 112-150 с.
21. Малько К. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: фактори їх формування в сучасних умовах./ К. Малько // Актуальні проблеми економіки. – 3 –2015. – С. 100-105.
22. Матюшенко І.Ю. Іноземні інвестиції: навч. посібн. / І.Ю. Матюшенко, В.П. Божко. М-во освіти і науки України. – К.: Професіонал, 2005. – 336 с.;
23. Мельник О. О. Інвестиційний клімат в Україні / О. О. Мельник// Фінанси України. – 2020. – С. 36-41
24. Новіков О. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / О. Новіков, І. Гончаренко, за заг.ред. І. Гончаренко. – Миколаї: МНАУ – 2013. – 222 с.
25. Пирог О. В. Іноземні інвестиції як фактор економічного зростання в Україні. / О.В. Пирог // Актуальні проблеми економіки. – 2021. – № 5 – С. 15-19.

26. Реверчук С. К. Інвестологія: наука про інвестування: навч. посібник / С. К. Реверчук, Н. Й. Реверчук, І. Р. Скоморович та ін. . – К.: Атіка – 2012 – 301 с.
27. Римарська Р.Ю. Збільшення надходжень до бюджету як чинник залучення іноземних інвестицій в Україну / Римарська Р.Ю. // Науковий журнал «Економіка України». – 2019. – С. 90-99
28. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС у межах забезпечення сталого розвитку / Н.Є. Скоробогатова // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2021. – № 11. – С. 19-26
29. Солоніко К.С. Міжнародна економіка: навчальний посібник. / К.С. Солоніко. – К.: Кондор – 2013. – 441 с.
30. Тесля С. М. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / С. М. Тесля //Формування ринкової економіки в Україні. – 2020. – С. 34-42
31. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2020. – С. 21-36
32. Ткаченко Т. Напрямки оптимізації інвестиційної діяльності підприємства / Т. Ткаченко, Н. Шевчук, І. Гончарук // Агросвіт. – 2022. – № 7. – С. 45-48
33. Чентуков Ю.І. Сутність та мотивація міжнародного руху. // Вісник Донецького національного університету. – 2021. – №1. – С. 185- 188.
34. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України: Монографія / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова – К.: Т-во "Знання", КОО, – 2020. – 98 с.
35. Шевченко В.Ю. Ризики міжнародного руху капіталу в умовах глобальної нестабільності. / В.Ю. Шевченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2022. – № 135. – С. 18-21
36. Шталь Т. В. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення. / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, Е. Сапаров // Бізнес Інформ. 2022. – № 3. – С. 122-125.

37. Balance of payments and international investment position manual/6th ed. – Washington D.C.: International Monetary Fund , 2009.

38. Caves, R. E., «International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment», Economica

39. Dahm J. Berlin promises money for «Marshall plan» to help rebuild Ukraine. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/berlin-promises-marshall-plan-to-help-rebuild-ukraine/

40. Donor platform to help rebuild Ukraine URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/ukraine-recovery-conference-2129426>.

41. Guidance for Conducting a Public Debt Audit - The Use of Substantive Tests in Financial Audits URL: https://www.intosaicommunity.net/document/articlelibrary/issai_5440_e.pdf

42. Hymer, Stephen H. (1976), The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment, MIT Press, Cambridge, UK

43. How to reinvent supply chains in a new global economic order // World Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/reinvent-supply-chains-pandemic-ukraine/>

44. Mylovanov T. A blueprint for the reconstruction of Ukraine / T. Mylovanov, S. Guriev URL: <https://new.cepr.org/voxeu/columns/blueprint-reconstruction-ukraine>

45. Prof. Dr. DDr.h.c. Friedrich Schneider, лекція «Shadow economy and undeclared employment around the world and a focus on the Ukraine: The current knowledge and first consequences of the corona-pandemic» в рамках курсу «Informal Economy and Financial Development» - Київ, 2021

46. Rebuilding Ukraine's Agriculture Sector: Emerging Priorities // Center for Strategic & International Studies. – 2022. – URL: <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraines-agriculture-sector-emerging-priorities>.

47. Rebuild Ukraine with the private sector URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/events/investment-fair/>

48. Statista - Leading countries worldwide in 2019, by Foreign Direct Investment (FDI) outflows. URL: <https://www.statista.com/statistics/273931/largest-direct-investors-worldwide>
49. The positive and negative impact of Foreign Direct Investment (FDI) on the Home and Host countries URL: <https://www.linkedin.com/pulse/positive-negative-impact-foreign-direct-investment-fdi-tushar-ahmed>
50. The World Bank – Офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>
51. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду
52. <http://minfin.gov.ua>. – офіційний сайт Міністерства фінансів України
53. <https://unctad.org> – офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку.
54. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України
55. <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika> – офіційний сайт European Business Association
56. <http://www.un.org/ru/ga/unctad/> – офіційний сайт «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД
57. <https://www.oecd.org/> – офіційний сайт ОЕСР
58. <https://www.slovoidilo.ua/> – офіційний сайт аналітичного порталу «Слово і діло»
59. Валовий внутрішній продукт України. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
60. Види офшорних зон та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку. // Електронний журнал «Ефективна економіка» №6, 2019 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3111>
61. Динаміка ПІІ протягом 2002- 2022рр. / Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi>
62. Економічна стратегія: зростання через інвестиції // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України. – 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1YShUX85F9aawBCDeCu68X0BLoivaNLhp/view>
63. Набок І.І. Державні запозичення як основний важіль впливу на економічні процеси / І.І. Набок, Д.А. Кобернюк // The XXV International Scientific and Practical

Conference «Innovative trends of science and practice, tasks and ways to solve them», June 28 – July 01, 2022, Athens, Greece. – P.135-136. URL:<https://isg-konf.com/uk/innovative-trends-of-science-and-practice-tasks-and-ways-to-solve-them-two/>

64. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy>

65. Номінальний ВВП України з 2002 по 2022 рр. / Офіційний сайт Міністерства Фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp>

66. Падіння ВВП України за 9 місяців 2022 року оцінюється на рівні 30%. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>

67. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

68. Перелік Офшорних Зон – онлайн сервіс перевірки компаній YouControl, URL:<https://youcontrol.com.ua/offshore>

69. Поляков М. Перспектива відновлення: можливі варіанти плану Маршалла для України / М. Поляков URL: <https://maxpolyakov.com.ua/vidnovlennya-ekonomiki-ukrainy-za-planom-marshalla/>

70. Проекти національної програми. Розвиток секторів економіки з доданою вартістю. URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/grow-value-adding-sectors-of-economy?projectId=6>

71. Прямі інвестиції в Україну: залишки за інструментами (річні дані). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>

72. Прямі інвестиції в Україну: залишки за видами економічної діяльності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>

73. «Щодо підсумків 2021 року та перспектив на 2022 рік»./ Офіційний сайт Національного Інституту Стратегічних Досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/schodo-pidsumkiv-svitovoi-torgivli-u-2021-r-ta-perspektiv-na>

74. UNCTAD Investment trends monitor. URL :<https://unctad.org/webflyer/global-investment-trend-monitor-no-38>

75. World Investment Report 2021 URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Класифікація іноземних інвестицій

<p>За типом інвестованих активів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством). 	<p>За формою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми. 	<p>За ступенем контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> – прями; – портфельні 	
			<p>За джерелом вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – первинні; – реінвестиції.
			<p>За геополітичною спрямованістю:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.
<p>За формою власності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані. 		<p>За формами державних гарантій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії. 	
<p>За метою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети . 	<p>За величиною:</p> <ul style="list-style-type: none"> – малі (до 10 тис.дол.); – середні (до 100 тис.дол.); – великі (більше 100 тис.дол.). 		

<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються 	<p>За формою оформлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – «чорні інвестиції». 	
<p>За сферою вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно– енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери. 	<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються. 	<p>За режимом оподаткування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: – податкові канікули; – інвестиційні знижки; – податковий кредит; – прискорена амортизація; інвестиційні субсидії; інші.

Примітка. Складено автором за даними законодавства України.

Додаток Б

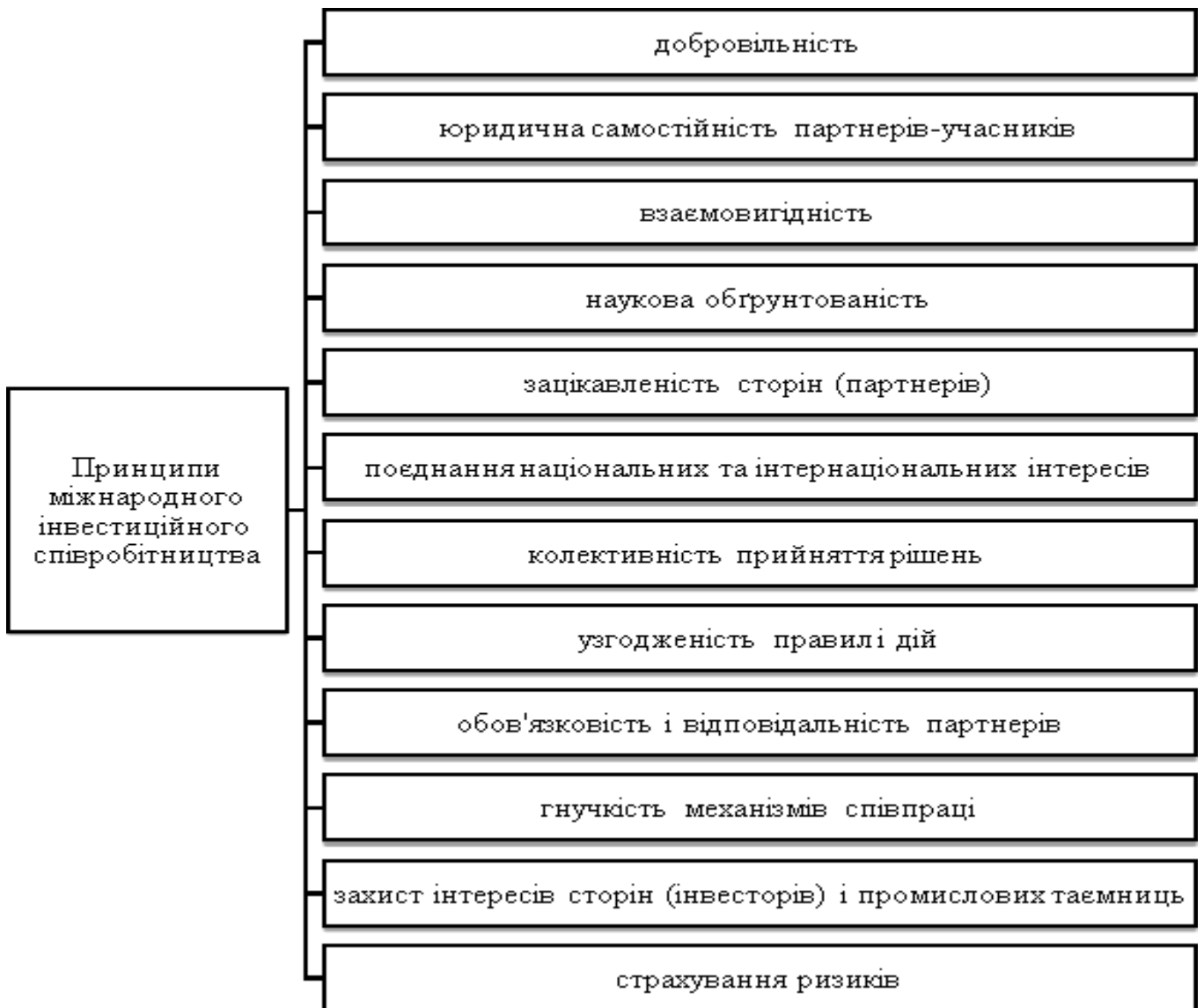

Рис. Б.1. Принципи міжнародного інвестиційного співробітництва

Джерело: Новіков О., Гончаренко І. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за заг. ред. І. Гончаренко. Миколаїв: МНАУ, 2013. 222 с.